

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

**Факультет міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра європейської економіки і бізнесу**

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	«МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	05 Соціальні та поведінкові науки
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	051«Економіка»
СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ	«Міжнародна економіка»

Форма навчання: дистанційна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему **«Сучасні тенденції розвитку світової економіки»**

здобувача Сищука Павла Юрійовича

(підпис)

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент Гончарова А.О.

(підпис)

Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)

В.о. завідувача кафедри: д.е.н, доц. Федірко О.А.

(підпис)

Київ 2023

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

**Факультет міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра європейської економіки і бізнесу**

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	«МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	05 Соціальні та поведінкові науки
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	051 Економіка
СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ	Міжнародна економіка

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми

_____ Столярчук Я.М.

« ____ » _____ 20__ р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Федірко О.А.

« ____ » _____ 20__ р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ
здобувачу вищої освіти **Сищуку Павлу Юрійовичу**

дистанційної форми навчання

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему: **«Сучасні тенденції розвитку світової економіки»**

Тему затверджено наказом ректора Університету від « ____ » _____ 20__ р. № _____

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах _____

План кваліфікаційної магістерської роботи

Розділ 1	Теоретичні засади дослідження світової економіки як економічної системи
<i>(термін подання – до 10 березня)</i>	
Розділ 2	Аналіз розвитку тенденцій світової економіки на сучасному етапі
<i>(термін подання – до 10 травня)</i>	

Об'єкт дослідження:	Процеси розвитку світової економіки.
Предмет дослідження:	Чинники та фактори розвитку світової економіки в умовах глобалізації.
Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	Метою кваліфікаційної бакалаврської роботи є визначення перспектив розвитку світової економіки в умовах глобалізації шляхом аналізу сучасного стану світової економіки та факторів, що на неї впливають.

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	Розкрити суть та значення світової економіки, чинники та фактори розвитку світової економіки й еволюцію розвитку світової економіки
У розділі 2	Проаналізувати сучасний стан, тенденції розвитку світової економіки, фактори нестабільності та тенденції світової економіки, визначити перспективи розвитку світової економіки в умовах глобальних змін

**Завдання підготував
науковий керівник**

(підпис)

Гончарова А.О.

(ініціали, прізвище)

«14» лютого 2023 р.

Завдання одержав студент

(підпис)

Сищук П.Ю.

(ініціали, прізвище)

«14» лютого 2023 р.

Реферат

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 55 сторінок, 4 таблиці, 7 рисунків, список використаних джерел з 35 найменування, 1 додаток, короткий звіт подібності.

«Сучасні тенденції розвитку світової економіки»

(назва кваліфікаційної бакалаврської роботи)

Об'єктом дослідження є процеси розвитку світової економіки.

Предметом дослідження є чинники та фактори розвитку світової економіки в умовах глобалізації.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи – визначення перспектив розвитку світової економіки в умовах глобалізації шляхом аналізу сучасного стану світової економіки та факторів, що на неї впливають.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі завдання:

- встановити суть та значення світової економіки;*
- виявити чинники та фактори розвитку світової економіки;*
- дослідити еволюцію розвитку світової економіки;*
- провести аналіз показників сучасного стану світової економіки;*
- виявити фактори нестабільності та тенденції світової економіки;*
- визначити перспективи розвитку світової економіки в умовах глобальних змін.*

Практичне значення отриманих результатів. Встановлено заходи для подолання негативних наслідків у світовій економіці – з негайним впливом; заходи, які дадуть ефект у середньостроковій перспективі і заходи економічної політики щодо довгострокових вигод. Наведені в роботі заходи у перспективі створюють перспективи розвитку світової економіки в умовах глобальних змін.

Описана і застосована методика проведення фінансового аналізу може бути використана на практиці під час оцінки діяльності як міжнародних, так і національних компаній.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи 2023.

Рік захисту роботи 2023.

Ключові слова: світова економіка, глобалізація, лібералізація, інтернаціоналізація, постіндустріальне суспільство, валовий внутрішній продукт, національні системи.

Відгук

на кваліфікаційну бакалаврську роботу
здобувача факультету Міжнародної економіки і менеджменту
освітньо-професійної програми «Міжнародна економіка»

Сищука Павла Юрійовича

(прізвище, ініціали)

на тему «Сучасні тенденції розвитку світової економіки »

(назва теми)

1. Актуальність теми: в умовах трансформації української економіки, зростання конкуренції, необхідності адаптації до мінливих ринкових умов, натиску нових технологій підприємства різних галузей повинні здійснювати планомірні перетворення в області техніки, організації, управління, націлені на забезпечення сталого економічного зростання та розвитку. При визначенні алгоритму управління для забезпечення економічного розвитку підприємства керівництву необхідно враховувати вплив внутрішніх і зовнішніх чинників.
2. Позитивні риси кваліфікаційної бакалаврської роботи: автором було розглянуто суть та значення світової економіки, чинники та фактори розвитку світової економіки та еволюція розвитку світової економіки.
3. Наявність самостійних розробок автора: заслуговує на дослідження фактори нестабільності та тенденції світової економіки та аналіз показників сучасного стану світової економіки.
4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій: цінність висновків полягає в дослідженні формування перспектив розвитку світової економіки в умовах глобальних змін.
5. Наявність недоліків: робота не містить значних недоліків.
6. Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи та її допущення до захисту перед ЕК: бакалаврська дипломна робота виконана своєчасно, й у відповідності до усіх вимог, рекомендується до захисту в ДЕК та має високий рівень, 43 балів.

Науковий керівник: доцент кафедри європейської економіки і бізнесу, доцент,
к.е.н. Гончарова А. О.

(посада, учене звання, науковий ступінь)

(підпис) (прізвище, ініціали)

“ ”

20__ р.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ	10
1.1 Суть та значення світової економіки	10
1.2 Чинники та фактори розвитку світової економіки	16
1.3 Еволюція розвитку світової економіки	21
РОЗДІЛ II АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ТЕНДЕНЦІЙ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	28
2.1 Аналіз показників сучасного стану світової економіки	28
2.2 Фактори нестабільності та тенденції світової економіки	40
2.3 Формування перспектив розвитку світової економіки в умовах глобальних змін	45
ВИСНОВКИ	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	57
ДОДАТОК	60

ВСТУП

Актуальність теми. Розвиток світового господарства істотно впливає на економічні, політичні взаємозв'язки міжнародних організацій, держав, компаній. Світова економічна система відображає господарську структуру сучасної цивілізації й розкриває найбільш суттєві прояви економічного життя, яке формується і функціонує на рівні домашніх господарств, фірм, галузей, окремих країн, але при цьому має неодмінно міжнародні ознаки. Становлення світової економіки, як цілісної системи, відбувається в умовах розвиненої інтенсивної світової торгівлі, розвиненого міжнародного поділу праці, сформованої структури (телекомунікацій, транспорту, зв'язку тощо).

Питання ефективної для України інтеграції у світову економіку вимагає знання структури, характеристики елементів світової економічної системи та валютно-фінансових відносин, природи взаємозв'язків між ними, підвищує значущість та актуальність даних знань в умовах динамічної інтернаціоналізації та глобалізації світового господарства та сприятливих умов для відновлення статусу України відповідно до потенціалу країни. Метою визначення суб'єктної, ресурсної та країнової структури світового господарства, форм міжнародних економічних та валютно-фінансових відносин є формування фундаментального знання світової економічної та валютно-кредитної системи. Отримані дані дають можливість аналізувати світові економічні та валютно-фінансові процеси, застосовувати знання та досвід міжнародної діяльності різних країн, ТНК, інтеграційних об'єднань, рекомендації міжнародних економічних організацій для ефективної реалізації ресурсного потенціалу країни, отримання вигод від участі у світовому господарстві, підвищення рівня економічного розвитку країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемні питання розвитку світової економіки підіймали наступні українські науковці С.І. Белей, С.В. Бойда, М.І. Колосінська, С.В. Бестужева, В.А. Вовк, В.О. Козуб, С.О. Біла, О.Г. Білорус, І.І. Вініченко, О.В. Гончаренко, С.В. Васильєв, А.С. Філіпенко, Т.О. Фролова, К.Г. Отченаш та інші. Слід визначити, що науковий простір України

має потужні наукові доробки з питання тенденцій світової економіки в системі сучасних міжнародних економічних відносин. Проте деякі питання не перестають бути актуальними та потребують проведення подальших досліджень відносно процесів прогнозування світової економіки з урахуванням особливостей, передумов та факторів зовнішньої та внутрішньої політики кожної окремої країни.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної бакалаврської роботи є визначення перспектив розвитку світової економіки в умовах глобалізації шляхом аналізу сучасного стану світової економіки та факторів, що на неї впливають. Для досягнення поставленої мети передбачено вирішення наступних дослідницьких завдань:

- встановити суть та значення світової економіки;
- виявити чинники та фактори розвитку світової економіки;
- дослідити еволюцію розвитку світової економіки;
- провести аналіз показників сучасного стану світової економіки;
- виявити фактори нестабільності та тенденції світової економіки;
- визначити перспективи розвитку світової економіки в умовах глобальних змін.

Об'єкт дослідження: процеси розвитку світової економіки.

Предмет дослідження: чинники та фактори розвитку світової економіки в умовах глобалізації.

Методи дослідження: для виконання завдань кваліфікаційної бакалаврської роботи використано метод аналізу та синтезу для визначення сутності світової економіки; узагальнення та порівняння для основних тенденцій світової економіки за умов глобалізації; системний підхід для визначення взаємообумовленості чинників та рушійних факторів впливу на розвиток світової економіки тощо; статистичні методи: коефіцієнт Пірсона, детермінація, лінійний тренд; абстрактно-логічний для узагальнень результатів дослідження й формування висновків та рекомендацій.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів дослідження полягає у доповненні класифікації країн світу за рівнем соціально-економічного розвитку, виділенні в ній групи, підгрупи, особливі категорії країн в межах виділених підгруп та встановлено основні переважаючі економічні моделі. За наведеною класифікацією країн встановлено, які з цих країн сприяють розвитку світовій економіці, а які уповільнюють розвиток світової економіки. Встановлено заходи для подолання негативних наслідків у світовій економіці – з негайним впливом; заходи, які дадуть ефект у середньостроковій перспективі і заходи економічної політики щодо довгострокових вигод. Наведені в роботі заходи у перспективі створюють перспективи розвитку світової економіки в умовах глобальних змін.

Інформаційна база дослідження. Інформаційною базою кваліфікаційної бакалаврської роботи виступили наукова та спеціальна література, статистичні дані, матеріали наукових конференцій, статті періодичних видань з теми дослідження, результати власних спостережень та опрацювань ресурсів мережі Інтернет за темою дослідження.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів і висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний текст роботи становить 55 сторінок і включає 7 рисунків та 4 таблиці. Список використаних джерел містить 35 найменувань. Роботу доповнено 1 додатком на 1 сторінку та коротким звітом подібності на 1 сторінку.

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

1.1 Суть та значення світової економіки

Процес становлення та подальшого розвитку світової економіки тісно пов'язаний з еволюцією розвитку міжнародних економічних відносин. Міжнародна торгівля товарами та послугами стала першою формою інтернаціоналізації національної економіки. Вона велася і в епоху рабовласництва, прикладом чого може служити поява міжнародних торгів, що мали юридичне оформлення за часів Римської імперії. Існувала вона і за феодалізму. Розкладання феодалізму, виникнення капіталістичних відносин з урахуванням переходу від натурального господарства до товарного виробництва дали потужний поштовх міжнародної торгівлі.

Прагнення держав до єднання в рамках всесвітнього господарства диктується об'єктивною доцільністю, подальшим просуванням їх шляхом прогресу та економічної вигоди. Основою світового господарства є міжнародний поділ праці та інших чинників виробництва.

Сьогодні існує велика кількість визначення поняття «світова економіка», деякі з них представлено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1 – Сутність поняття «світова економіка»

Автор	Визначення
1	2
Біла С.О. [6, с. 8]	Сукупність національних економік країн світу, які пов'язані між собою мобільними факторами виробництва
Бублик Є.О. [9, с. 28]	Багатокомпонентна система, яка включає безліч різноманітних суб'єктів: економіки окремих країн і пов'язують їх економічні відносини (торгівля, туризм, науково-технічна співпраця, міграція капіталів, міграція робочої сили і т.д.), а також виробничі системи, що бурхливо розвиваються, - промисловість, сільське господарство, сферу послуг.
Вініченко І.І., Гончаренко О.В. [10, с. 56]	Глобальна багатокомпонентна система, заснована як на ринковій, так і поза ринковій взаємодії, взаємозалежності та складному переплетенні всіх її елементів, які постійно еволюціонують та динамічно розвиваються

Продовження таблиці 1.1

1	2
Козак Ю. Г., Савельєв Є. В. [16, с. 156]	Система господарювання взаємозалежних національних економік країн світу, пов'язаних міжнародними економічними відносинами з урахуванням міжнародного поділу праці
Моторнюк У.І., Теребух М.І., Стасюк Н.Р. [21, с. 2]	Складна глобальна система, яка характеризується різноманіттям складових елементів, ієрархічністю та складною структурою. В її основі знаходиться міжнародне та обмежене рамками окремих держав національне виробництво матеріальних та духовних благ, їх розподіл, обмін та споживання з метою задоволення людських потреб (попиту).

Джерело: складено автором на основі [8; 9; 10; 16; 21]

Аналізуючи приведені визначення в табл. 1.1, слід відмітити, що автори визначають світову економіку як глобальну багатокomпонентну систему. автор сформулював наступне визначення світової економіки: це глобальна багатокomпонентна система, яка еволюційна сформована та складається із різних суб'єктів – учасників світової економіки, що взаємодіють з приводу розподілу ресурсів, обміну товарами та послугами на міжнародному рівні з метою отримання доходу та задоволення попиту.

Як єдина система світова економіка має низку загальних властивостей: цілісність, динамічність, саморегуляція та еволюція, ієрархічність, суперечливість (наприклад, світовій економіці властива одночасна глобальність і регіоналізація). У той же час світова економіка – це не лише абстрактне поняття – це ще й велика кількість іноземних товарів на національному ринку, і можливість туристичного відвідування різних країн, працевлаштування за кордоном та налагодження країнами спільного виробництва товарів чи послуг тощо.

Найбільш характерним явищем нашого часу динамічний розвиток міжнародних економічних відносин. Постійно розширюються та поглиблюються зв'язки між підприємцями, фірмами, організаціями, між країнами та регіонами. Активізуються процеси об'єднання окремих країн задля спільного вирішення багатьох економічних проблем.

Розвиток світової економіки здійснюється за умов пріоритетів національного економічного розвитку окремих держав. Чим більші розміри

економіки, тим більше впливає ця країна на розвиток інших держав та світової економіки загалом. На рис. 1.1 представлено основні риси світової економіки.

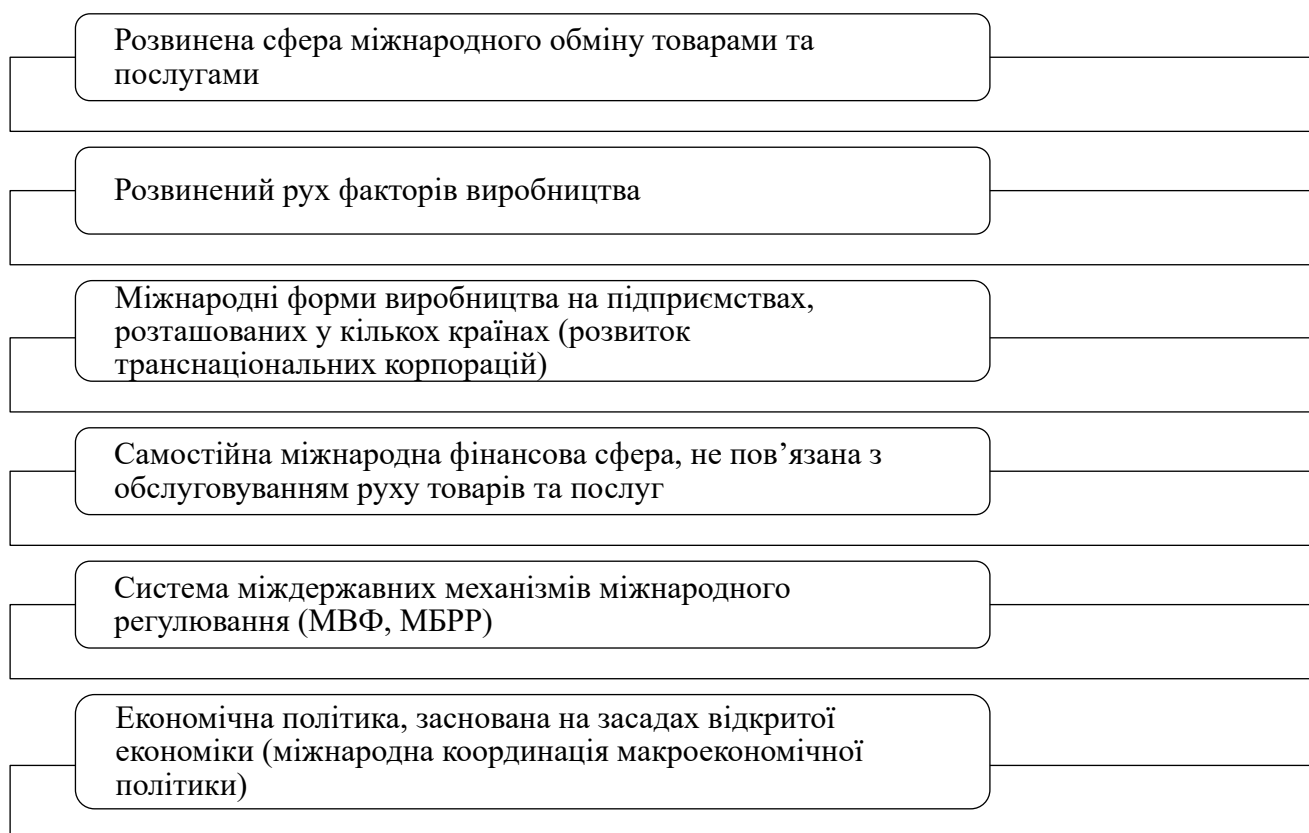

Рис. 1.1 – Характерні риси світової економіки

Джерело: складено автором на основі [29, с. 9]

Отже, світова економіка виникла завдяки міжнародному поділу праці, що спричинило як поділ виробництва (міжнародну спеціалізацію), і його об'єднання (кооперацію).

Об'єктом світової економіки виступають всі явища, процеси і закономірності функціонування світової господарської системи. Сюди входять: експорт (імпорт) товарів та послуг, технологій, робочої сили та капіталу; світова торгівля; міжнародне науково-технічне співробітництво; валютно-фінансові операції між країнами. Також велика увага приділяється зовнішньоекономічній політиці, що спрямована на регулювання експортно-імпортних операцій та її вплив на добробут країни. Економічна взаємозалежність між країнами перебуває

під впливом політичних, соціальних, культурних та військових відносин між країнами та у свою чергу впливає на них.

Суб'єктами світової економіки є господарюючі одиниці, які володіють необхідним капіталом, здатні організувати виробничу діяльність на міжнародному господарському просторі та мають певні міжнародні права та обов'язки. До таких суб'єктів належать: малі та середні підприємства, які здійснюють зовнішньоекономічні операції; держави; міжнародні корпорації; міжнародні організації; регіональні інтеграційні об'єднання; фізичні особи; здійснюють зовнішньоекономічні операції.

Предметом світової економіки виступає:

- 1) комплекс зв'язків та взаємозв'язків між елементами системи міжнародної економіки ;
- 2) особливості формування попиту та пропозиції на товари і фактори виробництва на світовому ринку;
- 3) закономірності взаємодії господарюючих суб'єктів процесі міжнародних економічних відносин

Світове господарство є складною системою. Система світового господарства – це механізм, головними частинами котрого є національні економіки, ТНК, інтеграційні об'єднання, міжнародні економічні організації. Їхня діяльність базується на ресурсному потенціалі країн. Від ефективного використання останнього залежить рівень розвитку країни та її місце у світовій структурі країни (рис. 1.2).

Транснаціональні корпорації (ТНК) – це підприємства, для котрих полем діяльності (торговельної, промислової, фінансової) є весь світ, які здійснюють свою діяльність більше, ніж в одній країні.

Регіональні інтеграційні об'єднання – господарські угруповання, створені на основі глибоких та стійких зв'язків між фірмами країн-учасниць для регулювання інтеграційних процесів, існують у різних частинах світу (ЄС, НАФТА, МЕРКОСУР, ЄАЕС, АСЕАН, СААРК, АСН, ТА та інші) [26, с. 145].

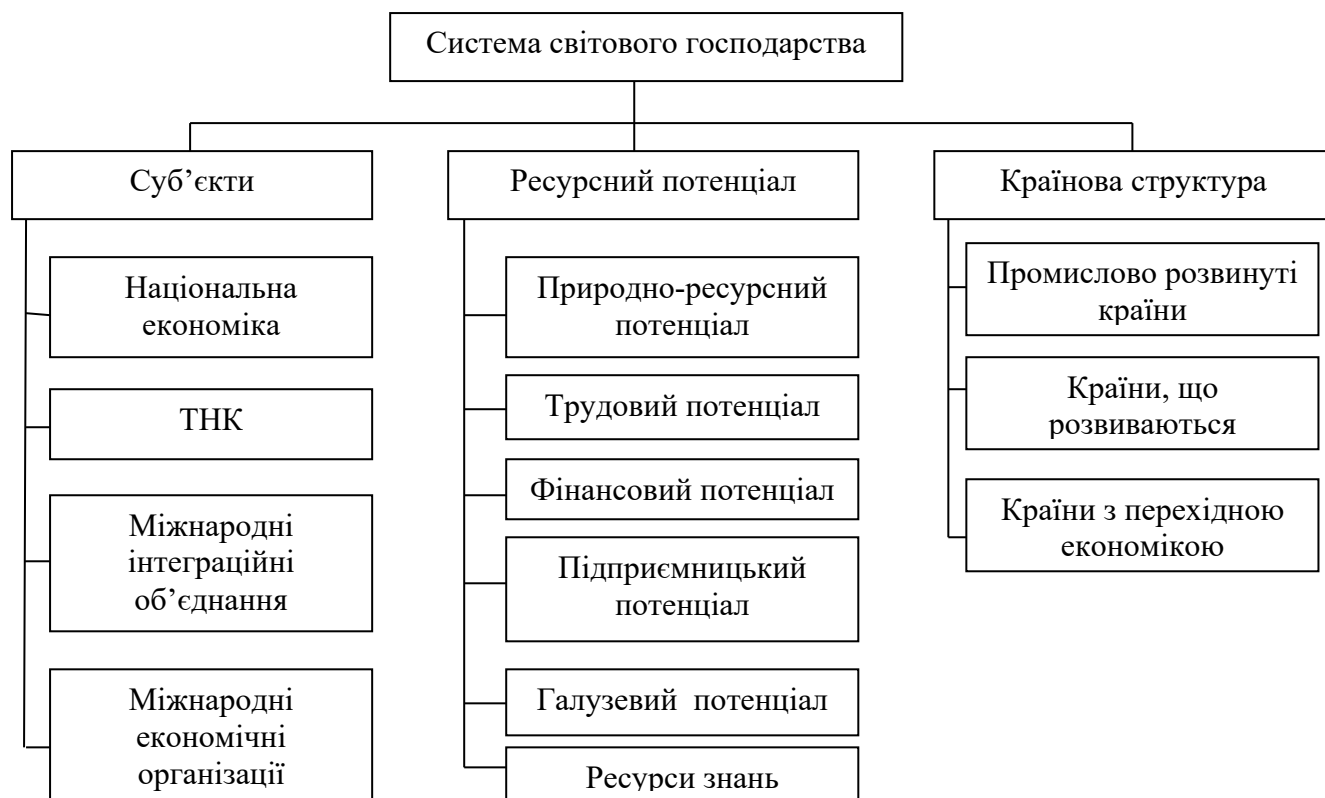

Рис. 1.2 – Система світового господарства

Джерело: складено автором на основі [26, с. 144]

Отже, структуру світової економіки необхідно розглядати як сукупність взаємозалежних підсистем: організаційної, функціонально ресурсної, інституційної, галузевої та ін.

Організаційна підсистема є це сукупністю національних господарств, міжнародних інтеграційних об'єднань, міжнародних корпорацій та економічних організацій, які взаємодіють між собою за допомогою міжнародних економічних відносин відповідно до їхньої ролі у світовій економіці та мають певні міжнародні права та обов'язки.

З позицій приналежності до національної економіки суб'єкти світового господарства поділяються на резидентів та нерезидентів. Резидент – юридична або фізична особа, зареєстрована в цій країні, на яку повною мірою поширюється національне законодавство. Нерезидент – юридична або фізична особа, яка діє в

одній державі, але постійно зареєстрована (або проживаюча – якщо це фізична особа) в іншій державі.

Функціонально-ресурсна підсистема є сукупністю природно-ресурсного, трудового, виробничого, експортного, інвестиційного, науково-технічного та інших потенціалів, які використовуються для досягнення соціально-економічних цілей.

Інституційна підсистема – це сукупність функціонуючих взаємозалежних світових ринків: природних ресурсів, робочої сили, споживчих товарів та послуг, засобів виробництва, науково-технічних розробок, фінансового ринку.

Галузева підсистема передбачає розподіл світової економіки на галузі відповідно до класифікації, що виділяється в системі національних рахунків. Галузь – це сукупність підприємств та закупівельних організацій країни (регіону), які виробляють (випускають) однорідну продукцію [8, с. 211].

У світовій практиці основою класифікації структурних елементів економіки є Міжнародна стандартна галузева класифікація всіх видів економічної діяльності (МСОК), розроблена ООН. Вона є міжнародною довідковою класифікацією видів продуктивної діяльності. Більшість країн або використовують МСОК як свою національну класифікацію, або на їх основі розробили національні класифікації.

У повоєнні роки різко зросла кількість міжнародних економічних організацій – інститути, що об'єднують зусилля країн для вирішення світових проблем та досягнення цілей світової спільноти, що створюються на основі договорів та угод між їхніми засновниками (ООН, МВФ, Група Світового банку, СОТ, ОЕСР, ОПЕК, Міжнародна торгова палата). Вони беруть активну участь у регулюванні міжнародних економічних відносин, будучи самостійною частиною механізму всесвітнього господарства. Головною нивою їхньої діяльності стає вирішення глобальних проблем, що обтяжують розвиток багатьох країн світу, які вирішити самостійно часто неможливо.

Взаємозв'язки між елементами світового господарства оформлюються міжнародними економічними відносинами та реалізуються на світовому ринку.

Міжнародні економічні відносини (зовнішньоекономічні зв'язки, світогосподарські зв'язки) – це економічні відносини між суб'єктами господарювання різних країн (у тому числі підрозділами ТНК, інтеграційними об'єднаннями, в рамках міжнародних економічних організацій) з приводу виробництва, розподілу, обміну та споживання матеріальних благ та послуг, а також механізм реалізації цих зв'язків.

Міжнародні економічні відносини є найважливішою складовою міжнародної економіки. Міжнародні економічні відносини є системою різноманітних господарських (науково-технічних, виробничих, комерційних, валютно-фінансових, кредитно-грошових та інформаційних) зв'язків національних економік різних країн, заснована на міжнародному розподілі праці.

Таким чином, світовий ринок є сферою стійких товарно-грошових відносин між країнами, заснованих на міжнародному поділі праці та інших факторах виробництва.

1.2 Чинники та фактори розвитку світової економіки

Об'єктивно становлення сучасної світової економіки обумовлено такими передумовами, як закономірності розвитку виробництва та міжнародного поділу праці, «втягуванням» у сукупний процес суспільного відтворення (тобто у світовий відтворювальний процес) все нових і нових суб'єктів. Передумовою розвитку світової економіки є її перетворенням на один із найважливіших факторів економічного зростання, що обумовлено необхідністю задоволення зростаючих потреб у найрізноманітніших товарах та послугах [18, с. 7].

Факторами розвитку та основу світової економіки є міжнародне, не обмежене рамками окремих держав, виробництво матеріальних та духовних благ, їх розподіл, обмін та споживання. Світова економіка протягом свого розвитку пройшла кілька етапів, та кожному з яких були свої чинники та фактори її

розвитку. Так, на першому етапі (XVI ст. – перша половина XIX ст.) становлення сучасної світової економіки великий вплив мала поява перших елементів світового господарства – зародження, становлення та розвиток світового товарного ринку. Історичні рамки цього процесу [12, с. 286].

Другий етап становлення світової економіки обумовлений розвитком капіталістичних відносин та переходом капіталізму до стадії імперіалізму. Цей етап пов'язаний з монополізацією виробництва, різким збільшенням вивезення капіталу за кордон, територіальним та економічним поділом світу (друга половина XIX ст. – перша половина XX ст.). Таким чином, розширилися форми міжнародного економічного спілкування, міжнародний обмін товарами почав активно доповнюватися іншими формами економічної взаємодії між країнами – міжнародною міграцією факторів виробництва. Було закладено основи організації виробництва окремих матеріальних благ на підприємствах, розташованих у кількох країнах (видобуток та початкова обробка сировини в колонії та виробництво готової продукції в метрополії). Це етап становлення світового господарства [21, с. 4].

Третій етап обумовлений низкою чинників. Через розбалансування світового господарства після економічної кризи 30-х років (Великої депресії) та Другої світової війни із середини XX ст. стало ясно, що світове господарство не може стабільно функціонувати без якихось спільних для всіх країн механізмів координації та управління. На мікрорівні фірми стали активніше створювати вертикальні схеми управління відтворювальними процесами та поступово переросли у міжнародні корпорації. На макрорівні виникла система економічних та фінансових організацій, що відстежують та регулюють світовий економічний розвиток (МВФ, Світовий банк, ООН, Світова організація торгівлі). У 50-ті роки XX ст. зруйнувалася колоніальна система, що пов'язує економіки колоній та метрополій. На рубежі 90-х років стався крах системи «реального соціалізму». Перехід колишніх колоній та соціалістичних країн до ринку зробив економіку цих держав більш відкритою. Отже, у другій половині XX ст. світова економіка перейшла у нову, вищу, ніж світове господарство, якість, стала міжнародною.

Весь спектр світових господарських зв'язків можна поділити на певні види (рис. 1.3).

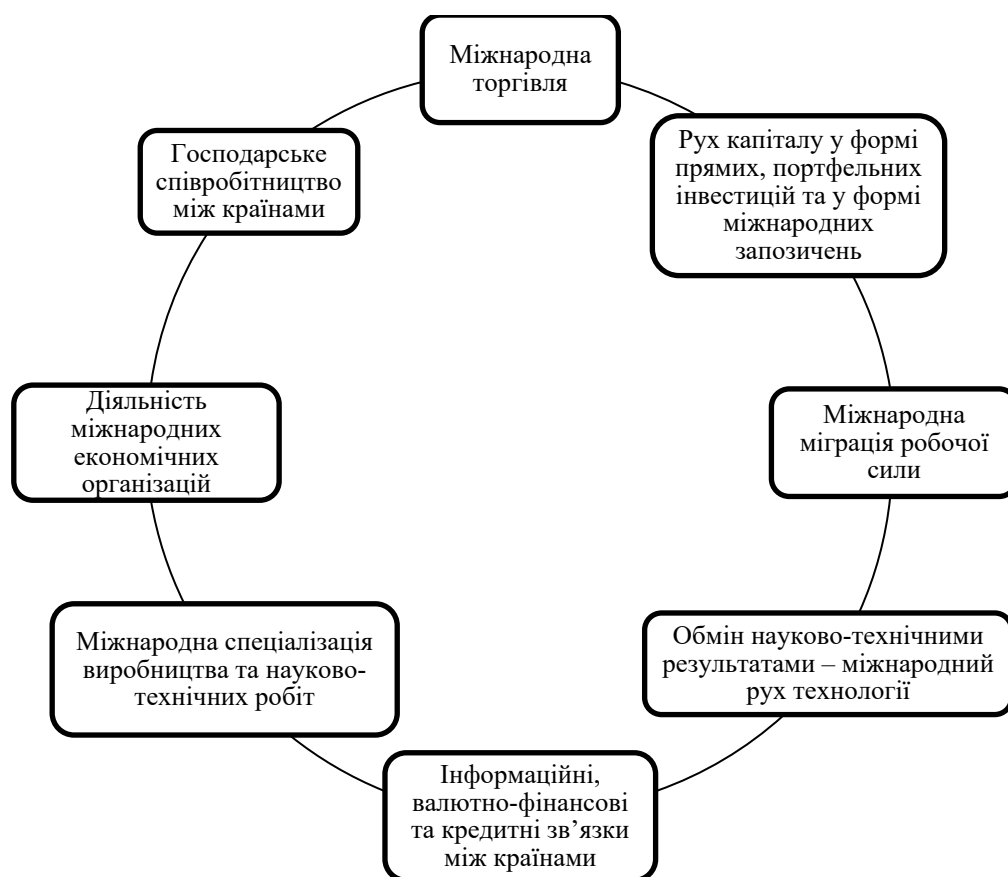

Рис. 1.3 – Спектр світогосподарських зв'язків

Джерело: складено автором на основі [14]

Кожен з цих видів діяльності має свої пріоритети та цілі в залежності від характеру розвитку країни. Як основні форми міжнародних економічних відносин у теорії міжнародної економіки особливо виділяють міжнародну торгівлю, міжнародний рух капіталів, міжнародну міграцію робочої сили, міжнародний обмін науково-технічною інформацією та технологіями, міжнародні валютно-фінансові відносини. Як суб'єкти міжнародних економічних відносин зазвичай виділяють національні господарства, регіональні об'єднання та спілки держав, міжнародні транснаціональні корпорації, міжнародні фінансові, торгові та інші організації.

Особливістю сучасного етапу розвитку світової економіки є лібералізація, глобалізація та всіляка інтеграція економічного життя всіх суб'єктів світової економіки. До процесу інтеграції залучені усі країни сучасного світу.

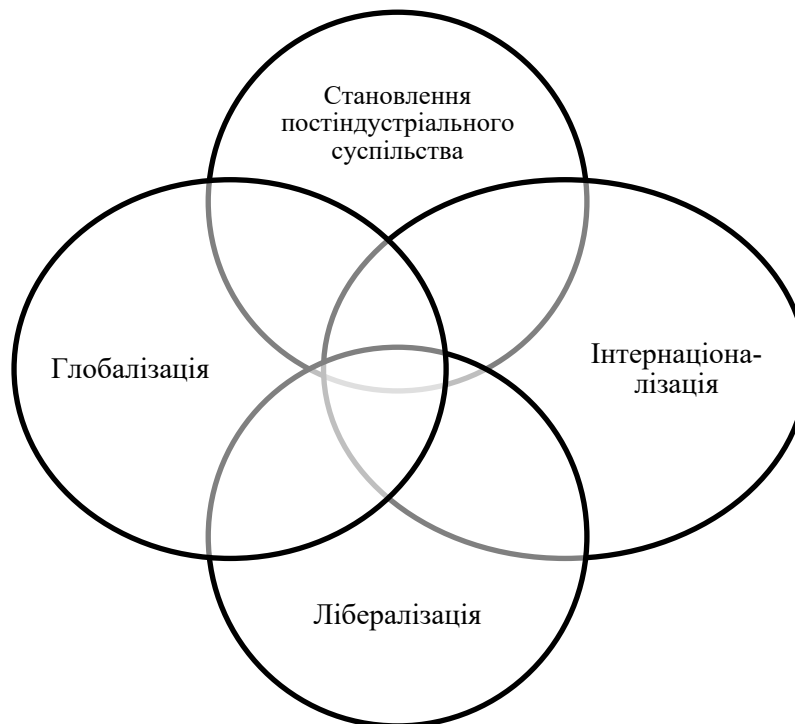

Рис. 1.4 – Основні тенденції розвитку світової економіки

Джерело: складено автором на основі [10]

На розвиток світогосподарських зв'язків вплинуло багато факторів і у тому числі становлення постіндустріального суспільства – суспільства, в економіці якого внаслідок науково-технічної революції та суттєвого збільшення доходів населення змістився пріоритет від переважного виробництва товарів до виробництва послуг, а провідним виробничим ресурсом стали інформація та знання. Тобто головною рушійною силою економіки стають наукові розробки. За розвитку постіндустріальної економіки змінилась структура виробництва та споживання: у структурі ВВП послуги переважають над товарами, а структурі споживчих витрат зростає частка послуг. Зростання рівня освіти, нове ставлення до праці, гуманізація (соціалізація) економіки, підвищена увага до довкілля, спирання не на природні ресурси, а, насамперед, на використання знань і

трудоу ресурсів, що знижує навантаження на природу та зберігає її для майбутніх поколінь – це чинники розвитку національних економік, які надалі ділились досвідом з країнами, які мають перехідну економіку, створюючи таким чином зв'язки між країнами та інтеграцію національних економік.

Інтернаціоналізація – це розвиток стійких економічних зв'язків між країнами та вихід відтворювального процесу за межі національних кордонів. За рахунок цього процесу світова торгівля набула більших масштабів та обсягу.

Лібералізація зовнішньоекономічних зв'язків, як тенденція розвитку світового господарства, означає підвищення ступеня відкритості національних економік для зовнішнього світу як з погляду національних, і зарубіжних учасників світогосподарських зв'язків. Знижуються мита щодо міжнародного руху товарів, створюється сприятливий інвестиційний клімат залучення іноземних інвестицій, менш жорсткої стає державна міграційна політика. За рахунок цього процесу світова торгівля також набула більших масштабів та обсягу, розширився склад учасників світогосподарських зв'язків – поступово доєднається все більша кількість країн до світогосподарських зв'язків.

Глобалізація – це зміцнення взаємозалежності та взаємовпливу різних сфер і процесів світової економіки, що виражається у поступовому перетворенні світового господарства на єдиний ринок товарів, послуг, капіталу (власності), робочої сили та знань, а також у посиленні участі країн у світовому господарстві та впливу міжнародних економічних відносин. національні економіки. Їй передувала інтернаціоналізація та лібералізація зовнішньоекономічних зв'язків.

Основою виникнення й існування світової економіки, як системи, виступає її цілісність, що припускає економічну взаємодію всіх складових частин системи на досить стійкому рівні, що забезпечує регулярну циркуляцію відтвореного продукту в глобальному масштабі, постійну діяльність, життєздатність системи, її саморегуляцію і розвиток. Така єдність світового господарства, циркуляція відтвореного продукту забезпечується національними і міжнародними ринками з властивими їм товарно-грошовими відносинами і множинністю цін.

1.3 Еволюція розвитку світової економіки

Економічні зв'язки між країнами та регіонами почали формуватися в античному світі (Греція, Рим, Індія, Китай). Але вони мали локальний, епізодичний характер. Перелом настав наприкінці XVIII – на початку XIX століть. У зв'язку зі зростанням машинного виробництва у найбільш розвинених країнах, створення світової колоніальної системи почалося формування світового ринку. Економічні зв'язки стали набувати сучасних динамічних рис. Спочатку розвиток світового господарства мав характер торговельно-економічних зв'язків. На початку XX в. розвиток доповнюється вивезенням капіталу, міграцією робочої сили в, становленням валютних відносин. До цього часу (1900–1914 рр.) можна говорити про світовий ринок як про систему, що сформувалася. Завершення формування світового господарства сприяли такі чинники: потреба в економічних ресурсах, потреба на ринках збуту, посилення конкуренції найбільш економічно розвинених країн.

Формування світового ринку та системи міжнародних економічних відносин означало і формування світової економіки як цілісної системи. У другій половині XX – на початку XXI століть основною тенденцією розвитку світової економіки стала інтернаціоналізація та глобалізація виробництва. Активна участь у міжнародному розподілі праці стає умовою нормального розвитку виробництва.

Прискореними темпами розвиваються міжнародні валютні та фінансово-кредитні відносини, міжнародна економічна інтеграція, відбувається лібералізація торгівлі товарами та послугами, посилюється міграція капіталу. Окремі національні економіки перетворилися на елементи глобалізованої світової економіки.

Еволюція світової економіки мала певні етапи, для яких характерні ті чи інші рушійні сили та учасники – суб'єкти міжнародних відносин, які відігравали на певному еволюційному відрізку вагомую роль у становленні та розвитку світової економіки, як системного явища. Основні етапи розвитку світової економіки автором представлено в табл. 1.2.

Таблиця 1.2 – Формування та розвиток світової економіки

Етап	Назва етапу	Період	Характерні риси етапу
1	Розвиток національних ринків та економік	до XV ст.	Зародження національних ринків та економік. Економіка древніх країн була спрямовано внутрішні ринки, а міжнародна торгівля лише зароджувалася.
2	Початок інтернаціоналізації	початок XVI – середина XVIII ст.	Великі географічні відкриття. Формування світової колоніальної системи, початкове накопичення капіталу та перерозподіл світового валового продукту на користь західноєвропейських країн метрополій
3	Формування світового ринку	кінець XVIII – середина XIX ст.	Промисловий переворот. індустріалізація держав, трансформація аграрних економік на індустріальні. Швидке зростання продуктивних сил і затвердження капіталізму як панівна світова система господарства
4	Становленням світової економіки	кінець XIX ст. – 1913 р.	Стійка система міжнародної торгівлі між промислово розвиненими країнами і колоніями. Набувають розвитку такі форми міжнародних економічних відносин, як міжнародна міграція праці та капіталу та їх інтернаціоналізація.
5	Світові війни та міжвоєнний період	1914 р. – середина 40-х рр. XX ст.	Різко загострилася конкуренція між великими країнами за джерела сировини, сфери впливу та лідерство у світовій економіці. Склалася і почали конкурувати дві системи – капіталістична та соціалістична. Спостерігалися великі економічні кризи (Велика депресія). Створені великі міжнародні організації ООН, МВФ, ГАТТ. Місце світової валюти зайняв долар.
6	Післявоєнний період, лібералізація міжнародної торгівлі та деколонізація	1946 р. – кінець 60-х рр. XX ст.	Відновлення та розвиток зруйнованої економіки західноєвропейських країн шляхом надання США фінансової допомоги у 1948–1951 роках (План Маршалла). Відбувалися лібералізація зовнішньоекономічної політики країн та швидке зростання світової економіки. Зростали обсяги всієї світової торгівлі та розвивалися нові комерційні напрямки.
7	Транснаціоналізація виробництва та капіталу, інтеграції	початок 70-х – 80-ті рр. XX ст.	Активізація діяльності ТНК та банків. Світове господарство зіштовхнулося із проблемою обмеженості ресурсів. Обмеженість ресурсів стимулювала розвиток ресурсозберігаючих технологій на базі НТП та перехід країн з екстенсивного типу розвитку на інтенсивний.
8	Глобалізація світової економіки	90-ті рр. XX ст. – по теперішній час	Посилення глобалізації; швидкий розвиток науки та техніки; лібералізація зовнішньоекономічних зв'язків; поглиблення міжнародного поділу праці; посилення процесів міжнародної міграції робочої сили, капіталу, технологій; створення та розвиток сфери послуг на основі інтернету.

Джерело: складено автором на основі [4; 5]

На 1-му етапі, що приходить на період до XV ст., відбувався розвиток національних ринків та економік. Зароджувались національні ринки та економіки

при формуванні перших держав Стародавнього світу (Древнього Єгипту, Стародавньої Греції та ін.). Доречно ввести наступні визначення, що визначились в цьому періоді: національний ринок є системою соціально-економічних відносин у сфері обміну між покупцями і продавцями товарів та послуг, що охоплює внутрішній ринок країни, а також частина торговельного обороту, орієнтованого на зовнішній ринок; національна економіка є системою економічних відносин, що охоплює всю сукупність галузей та видів діяльності в рамках окремої держави, взаємопов'язаних між собою на основі суспільного поділу праці [20, с. 11].

Економіка древніх країн була спрямовано внутрішні ринки, а міжнародна торгівля лише зароджувалася. Населення Стародавнього Єгипту торгувало із сусідніми племенами. Торгівля у Стародавній Греції здійснювалася між містами-державами. Римська імперія в період розквіту складалася з великої кількості територій різних регіонів (Європи, Азії та Африки), тому торгівля між ними по своїй суті вже була міжнародною. Особливо значний внесок у початок розвитку світової торгівлі та зародження світового господарства внесло розвиток національних ринків та економік у Західній Європі.

На 2-му етапі, що приходить на початок XVI – середину XVIII ст., відбувався процес інтернаціоналізації. Початок формування світової економіки пов'язано з Великими географічними відкриттями, що створили при цьому необхідні умови. Географічні відкриття стали можливими завдяки розвитку науки та техніки, національних економік та товарно-грошових відносин. У цей час відбувалося формування світової колоніальної системи, початкове накопичення капіталу та перерозподіл світового валового продукту на користь західноєвропейських країн метрополій. Виниклі загальносвітові економічні зв'язки виявлялися переважно у сфері торгівлі [28, с. 30].

На 3-му етапі (кінець XVIII – середина XIX ст.) відбулось формування світового ринку. З другої половини XVIII ст. та майже до кінця XIX ст. у провідних країнах світу спостерігався промисловий переворот – масовий перехід від ручної праці до машинної та від мануфактури до фабрики. Його наслідком

була індустріалізація держав, тобто трансформація аграрних економік на індустріальні. Відбувалися швидке зростання продуктивних сил і затвердження капіталізму як панівна світова система господарства. Розвиток промислового виробництва, у умовах обмеженості внутрішніх ринків країн стимулювало його зосередження та продаж товару на зовнішніх ринках. В результаті вже до середини ХІХ ст. сформувався світовий ринок (але не економіка) товарів та послуг. Стали затребуваними фрахтові, банківські та біржові послуги.

4-й етап характеризується становленням світової економіки в період з кінця ХІХ ст. до 1913 року. Сформувалася стійка система міжнародної торгівлі між промислово розвиненими країнами, і навіть з-поміж них і колоніями. У цей період набувають розвитку такі форми міжнародних економічних відносин, як міжнародна міграція праці та капіталу та їх інтернаціоналізація. Спочатку експорт капіталу здійснювався з найбільш промислово розвинених країн (Великобританії, Франції, Німеччини) у менш розвинені. Потім потоки руху капіталу дещо змінилися, й у ролі експортерів капіталу почали брати участь і середньорозвинені країни. Набуло розвитку переміщення робочої сили з слаборозвинених країн у розвинені. Зароджувалися та розвивалися перші транснаціональні корпорації (ТНК) у формі картелів, синдикатів та трестів, що спеціалізувалися в основному на розробці та видобутку сировини в азіатських, африканських та латиноамериканських колоніях з подальшою переробкою на своїй території. Склалися монополії, що домагалися різкого підвищення цін та отримання надприбутків. За підсумками колоніалізму виникли протиріччя між Англією, Францією, Іспанією і без колоніальних володінь – Японією та Німеччиною.

5-й етап: світові війни та міжвоєнний період (1914 р. – середина 40-х рр. ХХ ст.). У цей період різко загострилася конкуренція між великими країнами за джерела сировини, сфери впливу та лідерство у світовій економіці, які призвели спочатку до Першої світової війни, а згодом і до Другої світової війни. Склалися і почали конкурувати дві системи – капіталістична та соціалістична. Вони розрізнялися за рівнем економічного розвитку, соціальної структури економіки, типом економічного зростання, характером зовнішньоекономічних зв'язків.

Спостерігалися великі економічні кризи (Велика депресія). Перша та Друга світові війни поряд із Великою депресією були найбільшими економічними катастрофами свого часу. У середині 1940-х років були створені великі міжнародні організації (Організація Об'єднаних Націй (ООН), Міжнародний валютний фонд (МВФ), Генеральна угода з тарифів та торгівлі (ГАТТ)). Місце світової валюти зайняв долар [8, с. 211].

6-й етап: післявоєнний період, лібералізація міжнародної торгівлі та деколонізація (1946 р. – кінець 60-х рр. ХХ ст.). Йшло відновлення та розвиток зруйнованої під час Другої світової війни економіки західноєвропейських країн шляхом надання США фінансової допомоги у 1948–1951 роках (План Маршалла). Допомога США була спрямована на відродження та розвиток внутрішньоєвропейської торгівлі, розвиток виробничих потужностей із випуску продукції, зміцнення національних валют. Необхідність лібералізації взаємодії економік західноєвропейських країн за одночасної різко зрослої ролі СРСР Європі стимулювала створення першого інтеграційного об'єднання як Європейського економічного співтовариства (1957 р.). Для цього періоду характерно розвиток транспорту, зв'язку, міжнародної кооперації. Відбувалися лібералізація зовнішньоекономічної політики країн та швидке зростання світової економіки. Завдяки ліквідації у середині 1960-х років. колоніалізму та залучення у світову економіку більшості країн, що розвиваються, зростали обсяги всієї світової торгівлі та розвивалися нові комерційні напрямки.

7-й етап: розвиток процесів транснаціоналізації виробництва та капіталу, міжнародної інтеграції (початок 70-х – 80-ті рр. ХХ ст.). Для цього періоду була характерна активізація діяльності ТНК та банків. Світове господарство зіштовхнулося із проблемою обмеженості ресурсів. Різке подорожчання нафти 1973–1974 гг. показало, з одного боку, високу залежність економік розвинених країн від цін на неї, а з іншого – високу можливість нафтовидобувних країн при консолідації зусиль (створенні картелю міжнародної міжурядової організації, створеної нафтовидобувними країнами з метою контролю квот видобутку нафту (ОПЕК)) впливати як у світову ціну нафти, і систему міжнародних економічних

відносин. Обмеженість ресурсів стимулювала розвиток ресурсозберігаючих технологій на базі науково-технічного прогресу (НТП) та перехід країн з екстенсивного типу розвитку на інтенсивний. У 70-80-ті роки. ХХІ ст. спостерігалось посилення інтеграційних процесів у світі. Світова економіка почала перетворюватися на багатополосну систему з «центрами» – США, Японія, Західна Європа, СРСР. Посилилося протистояння між капіталістичною та соціалістичною системами у сфері економіки та політики, яке завершилося програшем соціалізму капіталізму в економічному змаганні. Відбулася потужна експансія американського капіталу, що затвердила сучасне домінування США та їх претензії на роль єдиної наддержави [27, с. 144].

Під впливом гнучкішої економічної політики, заснованої на вибудовуванні залежності від фінансової допомоги, економічних угод про партнерство, розвиненим країнам вдалося зберегти свій вплив на колишні колонії. Вони продовжують закуповувати сільськогосподарську продукцію та сировину (насамперед нафту) у країнах третього світу, а готову продукцію (в основному машини та обладнання, споживчі товари, у тому числі алкогольну та тютюнову продукцію) реалізовувати самостійно. Значна частина доходів від експорту країн, що розвиваються, йде на виплату відсотків за боргами. Ця форма міжнародних відносин за своєю суттю відбиває неоколоніалізм.

8-й етап: глобалізація світової економіки (90-ті рр. ХХ ст. – по теперішній час). Світова економіка стала набувати рис єдиного, цілісного утворення, що складається із взаємозалежних національних економік. Головними чинниками такого розвитку були: розпад СРСР; розпад Ради економічної взаємодопомоги (РЕВ), Югославії та Чехословаччини; перехід на ринкові засади економіки колишніх соціалістичних країн Центральної та Східної Європи; посилення глобалізації; швидкий розвиток науки та техніки; лібералізація зовнішньоекономічних зв'язків; поглиблення міжнародного поділу праці; посилення процесів міжнародної міграції робочої сили, капіталу, технологій; створення та розвиток сфери послуг на основі інтернету [4, с. 16].

Спостерігається подальша інтернаціоналізація виробництва та капіталу, перехід розвинутих країн, а потім і нових індустріальних країн на нову високотехнологічну базу з величезним переважанням інформаційно-комунікаційних технологій. Зазначається зниження частки країн «Великої сімки» у світовій економіці за одночасного зростання ролі країн Азіатсько-Тихоокеанського регіону (Китаю, Індії, країн Асоціації держав Південно-Східної Азії (АСЕАН)), Бразилії та Мексики. На початку ХХІ ст. поступово починає зростати роль Росії у світовій економіці. Однак її розвиток, як і раніше, стримується переважанням сировинної спрямованості участі в міжнародному поділі праці та через недостатній розвиток високотехнологічних галузей.

Отже, сучасна світова економіка сформувалася як система із неоднорідною структурою. До її складу входять розвинені країни (близько 30 країн) та країни, що розвиваються (понад 140 країн). Розвинені країни мають високі показники виробництва ВВП душу населення, продуктивність праці. На світовому ринку виступають як експортери капіталу та високих технологій. Країни, що розвиваються, як правило, поступаються з виробництва ВВП душу населення, рівню життя, продуктивність праці. На світовому ринку виступають як експортери палива, сировини, робочої сили щодо дешевих споживчих товарів. Багато країн, що розвиваються, останнім часом показують високі темпи економічного зростання.

Світовий ринок є складовою частиною світової економіки, що є сукупністю національних ринків окремих країн, пов'язаних системою торговельно-економічних і кредитно-фінансових відносин, що історично склалася, заснованої на міжнародній спеціалізації національних економік. Світова економіка має такі характеристики, як створення регіональних інтеграційних об'єднань, прискорення процесу глобалізації, перехід найбільш розвинених національних економік до постіндустріального (інформаційного) суспільства, наявність інститутів, що впливають на міжнародні економічні відносини (Світовий банк, МВФ тощо).

РОЗДІЛ II

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ТЕНДЕНЦІЙ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

2.1 Аналіз показників сучасного стану світової економіки

Світова економіка складається з багатьох національних економік. В даний час, згідно зі статистикою Світового банку, у світі налічується 210 державно-територіальних утворень, тобто країн і територій. У міжнародній практиці всі країни світу поділяються на три великі групи: розвинені країни, країни з перехідною економікою, країни, що розвиваються. На основі узагальнення різних джерел в Додатку А представлено класифікацію країн за рівнем їх соціально-економічного розвитку та їх основним (переважним) економічним моделям. Розвинені країни відрізняються зрілим рівнем розвитку, роль їх у світовій економіці велика, і вони мають потужний економічний потенціал. Ці країни відрізняються одна від одної масштабами та рівнем розвитку економіки, науково-технічним потенціалом, чисельністю населення та іншими показниками. При цьому важливою особливістю сучасної економіки багатьох розвинених країн, насамперед Європи та Японії, є суттєва орієнтація на різні фінансові послуги та інструменти, експорт капіталу, зниження складової «реальної виробничої економіки» та більша залежність від ресурсної бази інших країн, насамперед в енергетичній сфері, що спричиняє значні ризики у форс-мажорних ситуаціях.

Сучасна ринкова структура розвинених країн передбачає різні моделі – американську, західноєвропейську, японську. Проте є й інші.

Американська модель розвитку будується на масштабному заохоченні активності малого та середнього підприємництва, що дозволяє забезпечити досить високий рівень життя значної частини дорослого дієздатного населення. Малозабезпечені люди є, але при цьому їм доступний адекватний рівень життя завдяки різним посібникам, пільгам, податковим послабленням, які здійснюють держава.

Американська модель орієнтована не так на соціальну рівність, але в соціальне забезпечення.

Західноєвропейська модель. Основні її характеристики – суттєвий вплив державної сфери на економічний та соціальний розвиток, у тому числі і в соціальних інфраструктурах, і в промисловості. Західноєвропейська модель приділяє особливу увагу фінансуванню соціальних потреб. Якщо американська модель спрямовано те, щоб кожен громадянин прагнув фінансової незалежності і самостійно вирішував свої проблеми, західноєвропейська модель передбачає початкову захист своїх громадян від великих соціальних проблем.

Сучасна західноєвропейська модель умовно поділяється на шведську, західнонімецьку та інші. У сучасних умовах сильний вплив на західноєвропейські національні моделі економіки мають наднаціональні структури у вигляді ЄС.

Японська модель економічного розвитку відрізняється уповільненим темпом відповідності між продуктивністю та рівнем життя. Таким чином, продуктивність та ефективність зростає, тоді як рівень життя залишається на колишньому рівні ось уже кілька десятиліть. Ця модель реалізується лише в тому випадку, коли є високий рівень національно усвідомлення, коли суспільство здатне поставити на чільне місце інтереси нації, а не інтереси окремих громадян. Інша характерна для японської моделі риса - інвестиційна модернізація економіки, яка, втім, свого часу була скоригована під впливом США.

Розвинені країни перебувають, як правило, у постіндустріальній стадії економічного розвитку, а це означає, що в них домінантним середовищем є сфера послуг (особливо фінансових). Але при цьому високими темпами розвиваються й галузі високих технологій, наука та дослідницькі організації підтримуються державою та приватними бізнес-структурами. Така економічна модель дозволяє говорити про нові контури економіки для розвинутих країн [6, с. 108].

Країни, що розвиваються, включаючи країни з «перехідною економікою» - найчисленніша і найрізноманітніша група. За моделями соціально-економічного розвитку країни цієї групи набагато різноманітніші, ніж розвинені, що пов'язано з

національними, регіональними, історичними та іншими факторами. І вони дуже неоднорідні за рівнем розвитку та ролі держави у їхній економіці.

Країни з «перехідною економікою» (постсоціалістичні) та умовно-соціалістичні країни - до цієї групи належать країни Центральної та Східної Європи (включаючи всі країни колишнього радянського союзу), Монголія, а також Китай, Куба, В'єтнам. Раніше вони були країнами соціалістичного табору. Для цих країн характерна трансформація економічної системи як ринкового реформування – перехід від адміністративно-командної моделі до ринкової моделі.

Про те виділяються і так звані «нові індустріальні країни»: Сінгапур, Республіка Корея, і навіть НІС «другої хвилі» – Малайзія, Таїланд, Індонезія. Їхні економічні показники в основному відповідають показникам промислово розвинених держав, але є ще й риси, притаманні всім країнам, що розвиваються (їх ще називають «азіатськими тиграми»). Також виділяється дуже різноманітна за своїм складом група класичних держав, до якої входять: Індія, Бразилія, Мексика, що мають високий статус навіть у світовій системі відліку, а також багаті «країни - нафто- та газоекспортери» (Саудівська Аравія, Кувейт, ОАЕ). Для зазначених категорій країн характерні досить різноманітні моделі розвитку з різним ступенем державного регулювання. Це:

- реформаторська модель («шокової терапії»). Була поширена в постсоціалістичних країнах з «перехідною економікою» на ранніх етапах (кінець 80-х – 90-ті роки), але в даний час майже зжила себе (за винятком рідкісних країн);

- природно-еволюційна (саморегульована) модель із середньою чи низькою роллю держави;

- еволюційно-інституційна модель зі значною роллю держави (на думку багатьох, до цієї моделі належить і росія);

- модель «стратегії переслідування» або «наздоганяючого розвитку» (характерна для Китаю та «азіатських тигрів»);

– модель «рентного капіталізму» з великою роллю і часткою держави/монархій (стани Ради співробітництва арабських держав Перської затоки – РСАДПЗ).

До підгрупи «найменш розвинених» країн належать «постколоніальні» країни, які формально самостійні, але часто перебувають під сильним впливом колишніх метрополій та залежать від допомоги міжнародних організацій. Це так звані країни третього світу. Найчастіше їм характерна саморегульована модель ринкового розвитку з низькою роллю держави й, нерідко, дуже обмеженими перспективами розвитку.

Слід зазначити, що в умовах різноманітних політичних, історичних, національних, регіональних та інших особливостей та взаємозв'язків ті чи інші моделі розвитку, той чи інший ступінь впливу держави на соціально-економічний розвиток країн у чистому вигляді зустрічаються не так часто. Зазвичай це поєднання різних інтерпретацій різних їх варіантів.

За наведеною інформацією щодо класифікації країн можна визначити, які з цих країн сприяють розвитку світовій економіці, а які потребують ще додаткових інвестицій для забезпечення їх розвитку. Тобто, країнами, які мають вплив на розвиток світової економіки та які здебільшого впливають на прогрес у світовій економіці, є країни, що відносяться до групи «Розвинені країни» у табл. 2.1. Інші країни уповільнюють розвиток світової економіки.

Сучасне світове господарство є мозаїчним, у ньому представлені країни, що знаходяться на різних стадіях розвитку: аграрної, аграрно-індустріальної, індустріальної, постіндустріальної та, цифровій [15]. Світ, як і раніше, живе у різних укладах і залишається розділеним на рівні: 1 рівень утворюють країни з досить вже розвинутою економікою знань; 2 рівень – країни з індустріальною економікою; 3 рівень – ті, що залишилися, які, як можуть, «обслуговують» всі інші країни. В умовах активізації інноваційних перегонів економічна нерівність між країнами лише посилюється. Економічно розвинені країни є лідерами і демонструють позитивну динаміку по всіх складових економіки знань, а більшість країн, що розвиваються, схильні до збільшення залежності.

У рамках світового контексту необхідно визначити низку глобальних трендів:

- активізацію науково-технічної діяльності та нарощування наукових ресурсів;
- всеосяжний та трансформуючий вплив ІКТ на всі аспекти життєдіяльності в суспільстві;
- зростання обсягів міжнародної торгівлі високотехнологічними товарами та наукомісткими послугами;
- зростання міжнародної міграції висококваліфікованих кадрів за умов посилення боротьби за таланти та компетенції;
- розвиток національних систем вищої освіти за умов глобалізації світового ринку освітніх послуг;
- збільшення обсягів міжнародного руху інвестиційного капіталу, орієнтованого на сферу НДДКР та інновації.

Кожен із цих напрямів знаходиться під впливом основних векторів розвитку науки і технологій, у т. ч. робототехніка, штучний інтелект, альтернативна енергетика, медицина, нано- та біотехнології, екологія, нові матеріали, хімія, аерокосмос та ін.

Глобалізація довгі роки була ключовим трендом міжнародної торгівлі, визначаючи розвиток цілих галузей, країн та регіонів. Але світ змінився: торгові війни, локдауні через COVID-19, розриви виробничих та логістичних ланцюжків через неспровоковану війну в Україні, структурну зміну ринків та цін внаслідок санкцій проти росії.

У 2020-го почалася пандемія, і весь світ відчув, що таке розрив ланцюжків, і зрозумів усі слабкі сторони глобалізації. Надмірна кількість постачальників, «розкиданих» по всьому світу, поставила виробників у залежність від локдаунів у кожному конкретному регіоні. Суб'єктивно, COVID-19 не створив нових проблем для світової економіки, він наголосив на існуючих: надмірна спеціалізація та перенесення виробництв для зменшення собівартості за рахунок низької оплати праці та, в результаті, отримання додаткових прибутків, привели світових

виробничих гігантів до залежності від ситуації в конкретному регіоні. На тлі торгових обмежень, запроваджених у 2018-2020 рр., це викликало нове зростання цін на сировину, готову продукцію, а також загострило низку проблем, запустивши інфляційний маховик та енергетичну кризу.

Економіка більшості країн швидко поновилася після початку пандемії COVID-19. Темп приросту ВВП розвинених країн у 2021 р. склав 5,9%, розвинених країн – 5,3; та країн з ринком, що розвивається, і країн, що розвиваються, – 6,% (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Приріст реального ВВП у 2020-2024 рр., у %

Найменування	2020	2021	2022	2023 прогноз	2024 прогноз
1. Весь світ	-3,2	5,9	2,9	1,7	2,7
2. Розвинені економіки (США, Євросона, Японія)	-4,3	5,3	2,5	0,5	1,6
3. Країни з ринком, що формується, і економіки, що розвиваються разом, у т.ч.:	-1,5	6,7	3,4	3,4	4,1
Східна Азія та Тихоокеанський регіон (Китай, Індонезія, Тайланд)	1,2	7,2	3,2	4,3	4,9
Європа та Центральна Азія (росія, туриця, Польща)	-1,7	6,7	0,2	0,1	2,8
Латинська Америка та Карибський басейн (Бразилія, Мексика, Аргентина)	-6,2	6,8	3,6	1,3	2,4
Близький Схід та Північна Африка (Сайдівська Аравія, Іран, Егіпед)	-3,6	3,7	5,7	3,5	2,7
Південна Азія (Індія, Пакистан, Бангладеш)	-4,5	7,9	6,1	5,5	5,8
Африка на південь від Сахари (Нігерія, Південна Африка, Ангола)	-2,0	4,3	3,4	3,6	3,9
4. Обсяг світової торгівлі	-8,2	10,6	4,0	1,6	3,4
5. Індекс цін на енергоносії	52,7	95,4	151,7	130,5	118,3
6. Ціна нафти (дол. США за барель)	42,3	70,4	100,0	88,0	80,0
7. Індекс цін на неенергетичні сировинні товари	84,4	112,0	123,7	113,7	113,0

Джерело: складено автором на основі [30; 33; 35]

За даними табл. 2.2 ВВП всього світу зростає у 2021 році на 5,9 відсотків, а у 2022 р. приріст має більш повільний темп і складає 2,9%. ВВП розвинених країн у 2022 р. має також більш повільний темп, ніж у 2022 році.

Для наочності на рис. 2.1 показано зміну приросту ВВП по всьому світу, за країнами з розвиненою економікою та за країнами, економіка яких розвивається.

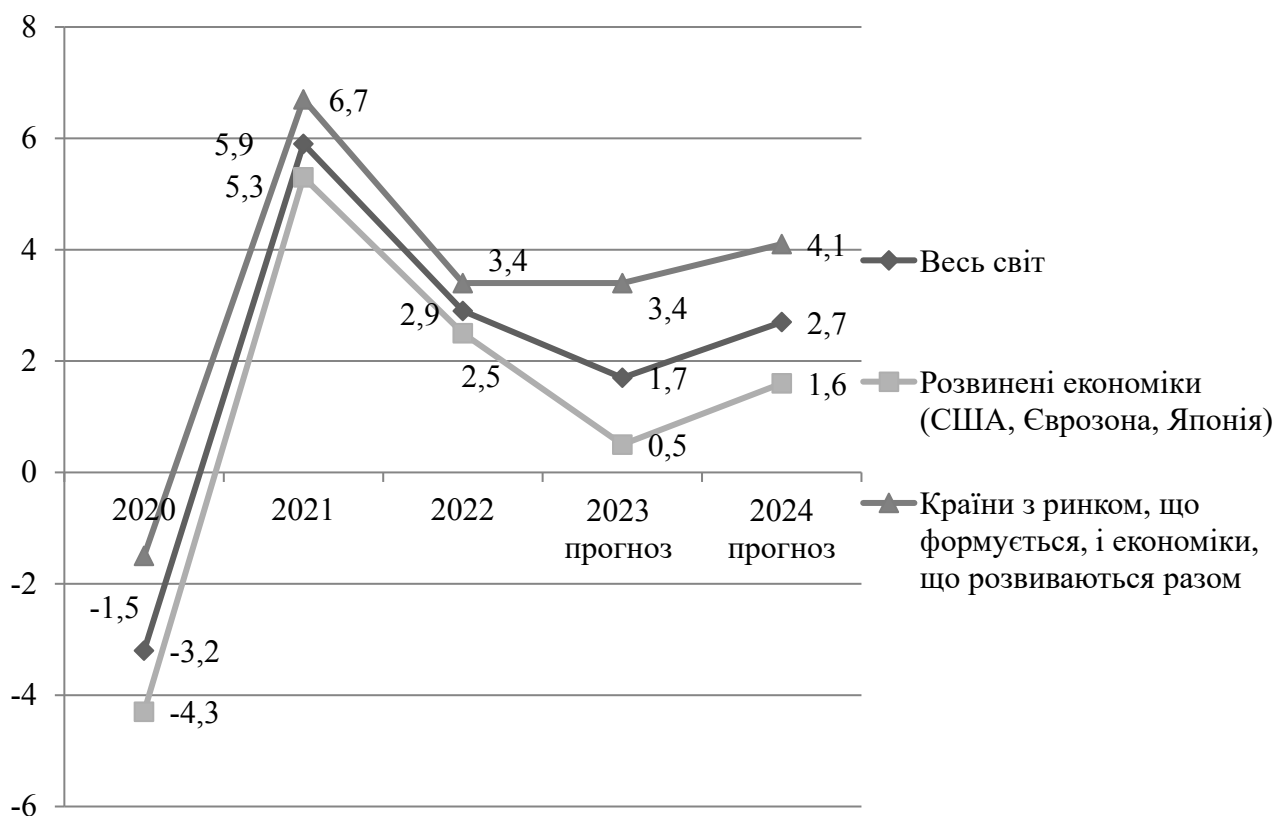

Рис. 2.1 – Приріст реального ВВП у 2020-2024 рр., у %

Джерело: складено автором на основі [30; 33; 35]

Найбільш низхідний тренд спостерігається за країнами, економіка яких розвивається та ринки формуються. Можна сказати, що ці країни не надають відчутного впливу на покращення стану у світовій економіці. Світова економічна активність відчуває широке і різкіше, ніж очікувалося, уповільнення, у своїй інфляція перебуває вище рівнів, які спостерігалися протягом кількох десятиліть. Криза вартості життя, посилення фінансових умов у більшості регіонів, вторгнення росії в Україну та затяжна пандемія COVID-19 мають значний негативний вплив на перспективи розвитку. За прогнозом, зростання світової економіки сповільниться з 5,9% у 2021 році до 2,9 відсотка у 2022 році та 1,7 відсотка у 2023 році. Це найслабше зростання з 2001 року, за винятком світової фінансової кризи та гострої фази пандемії COVID-19.

За відновленням, що намітилося в 2021 році, були все більш незадовільні події 2022 року в міру початку матеріалізації ризиків. Світовий обсяг виробництва

скоротився у другому кварталі 2022 року у зв'язку з спадом у Китаї та росії, а споживчі витрати в США не виправдали очікувань. Темп змін обсягу світової торгівлі показано на рис. 2.2.

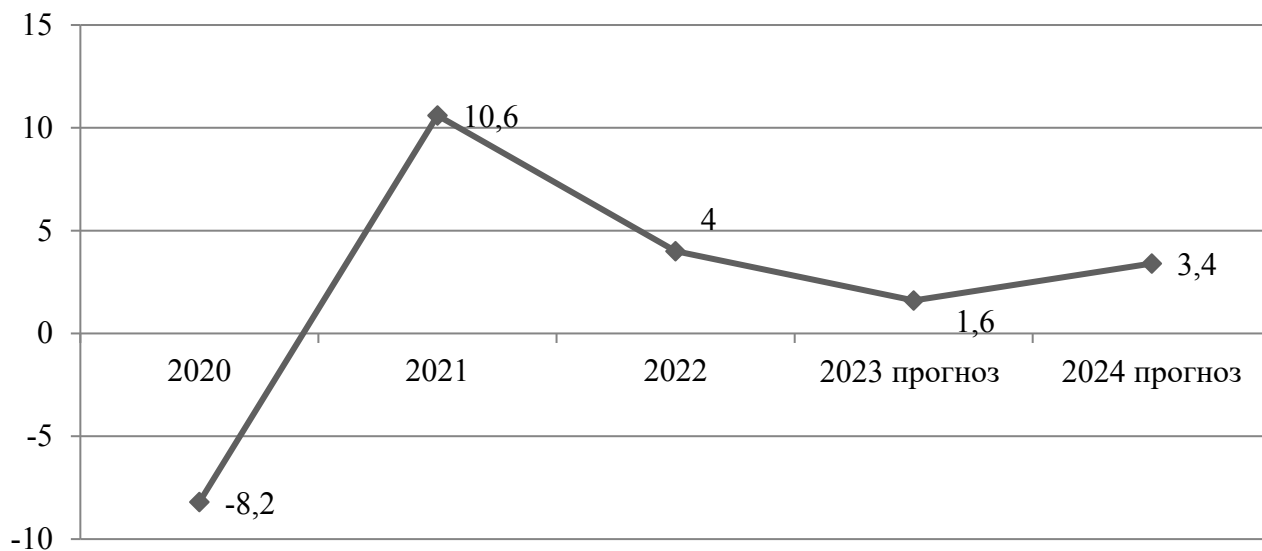

Рис. 2.2 – Темпи змін обсягу світової торгівлі у 2020-2024 рр., у %

Джерело: складено автором на основі [30; 33; 35]

Світовий обсяг виробництва, за прогнозами, зросте лише на 4,0% у 2022 році та на 3,4% у 2023 році. У доповіді наголошується, що стійке відновлення, що спостерігалось в 2021 році і викликане активним споживчим витрачанням та деяким зростанням обсягу інвестицій поряд з обсягом торгівлі товарами вище за допандемічний рівень, принесло максимальні темпи зростання за останні більш ніж чотири десятиліття. Проте до кінця 2021 року темпи зростання — особливо в Китаї, США та Європейському союзі — значно сповільнилися, оскільки вплив грошово-кредитних та податково-бюджетних стимулів почав слабшати і виникли серйозні збої в ланцюжках поставок. Зростаючий інфляційний тиск у багатьох країнах створює додаткові ризики для відновлення.

Світова економіка, вже ослаблена пандемією, переживає низку потрясінь: вища, ніж очікувалося, інфляція в усьому світі (особливо у США та основних країнах Європи), що веде до посилення фінансових умов; більш різке, ніж

прогнозувалося, уповільнення у Китаї через спалахи COVID-19 та заходи самоізоляції, а також додаткові негативні наслідки війни в Україні.

На світову економіку значно впливають індекси цін на ресурси та енергоносії, показники яких погіршуються у зв'язку із наслідкам війни у на європейському континенті, порушивши логістичні ланцюги тощо. На рис. 2.3 показано зміни енергоносії, неенергетичні сировинні товари та ціна на нафту.

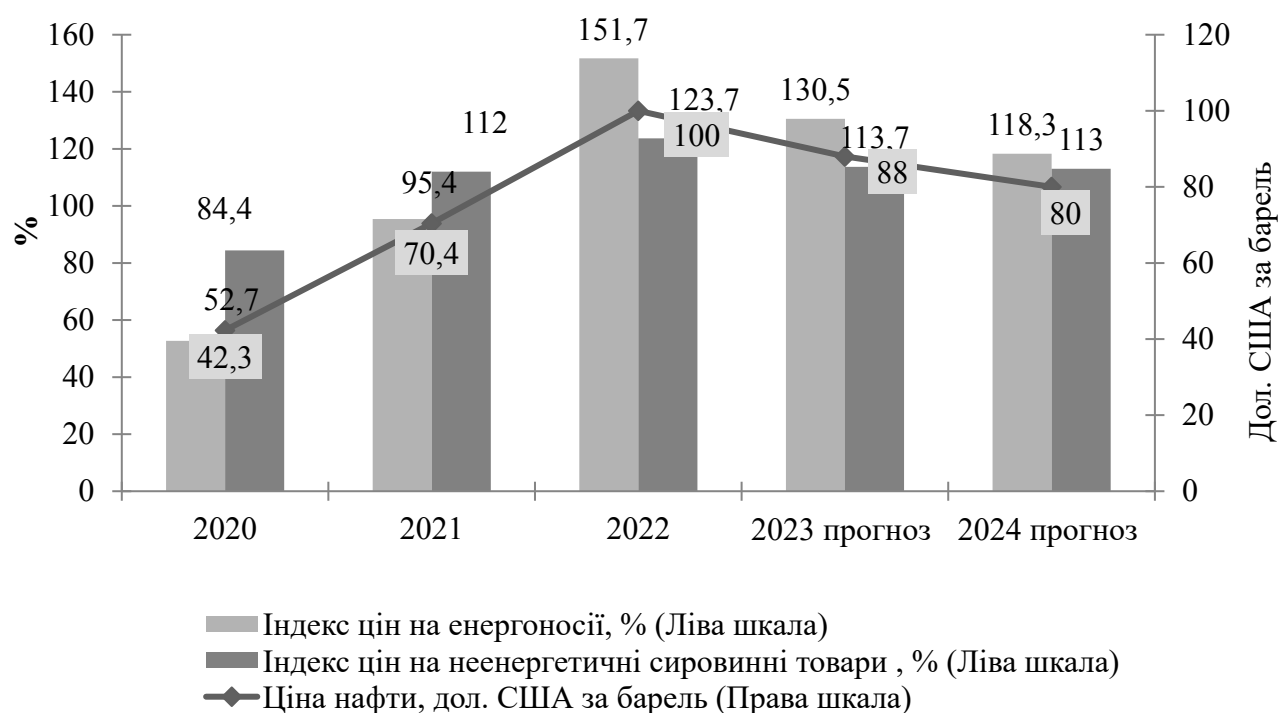

Рис. 2.3 – Темп змін індексу цін на ресурси на енергоносії у 2020-2024 рр., у %

Джерело: складено автором на основі [30; 33; 35]

Крім все більш масштабної та безглуздої руйнації життів та засобів до існування, вона призвела до серйозної енергетичної кризи в Європі, яка різко підвищує вартість життя та перешкоджає економічній активності. З 2021 року ціни на газ у Європі зросли більш ніж у чотири рази внаслідок скорочення росією постачань до менш ніж 20 відсотків від рівнів 2021 року, що створює ймовірність дефіциту енергії майбутньої зими і надалі. У ширшому плані конфлікт також підвищив зростання цін на продовольство на світових ринках, незважаючи на

нещодавнє пом'якшення ситуації після укладання чорноморської зернової угоди, що створює серйозні труднощі для незаможних домашніх господарств у всьому світі, особливо у країнах з низьким рівнем доходів.

Світова інфляція, за прогнозом, підвищиться з 4,7 відсотка у 2021 році до 8,8 відсотка у 2022 році, але знизиться до 6,5 відсотка у 2023 році та 4,1 відсотка у 2024 році. Найбільше випадків перевищення прогнозів інфляції відзначається в країнах з розвинутою економікою, тоді як у країнах з ринком, що формується, і країнах, що розвиваються, ситуація більш неоднорідна. Очікується, що світова інфляція досягне свого піку наприкінці 2022 року, але залишатиметься підвищеною довше, ніж прогнозувалося раніше, зі зниженням до 4,1 відсотка до 2024 року. Курс грошово-кредитної політики має залишатися спрямованим відновлення стабільності цін, а метою податково-бюджетної політики має бути пом'якшення тиску, що з вартістю життя, за збереження досить жорсткого курсу, відповідного курсу грошово-кредитної політики. Структурні реформи можуть надати подальшу підтримку у боротьбі з інфляцією за допомогою підвищення продуктивності та пом'якшення обмежень з боку пропозиції, а багатостороння співпраця необхідна для прискорення переходу до «зеленої» енергетики та запобігання фрагментації.

Отже, у 2022-2023 рр. відновлення світової економіки стикається зі значними перешкодами на тлі нових хвиль COVID-19, безперервних проблем на ринку праці, довгострокових проблем у ланцюжках поставок та зростаючого інфляційного тиску.

У зв'язку з новими хвилями пандемії, викликаними поширенням високозаразного варіанта коронавірусу «омікрон», прогнозується, що людські та економічні втрати від пандемії знову збільшаться. «Без скоординованого та сталого глобального підходу до стримування COVID-19, який має на увазі загальний доступ до вакцин, пандемія, як і раніше, становитиме найбільший ризик для широкого та стійкого відновлення світової економіки [19, с. 147].

Відновлення ринку праці відстає, а глобальна бідність залишиться високою. Прогнозується, що рівень зайнятості залишиться значно нижчим за

допандемічний рівень протягом наступних двох років, а можливо, і довше. Показники зайнятості працездатного населення у США та Європі залишаються на історично низькому рівні, оскільки багато хто з тих, хто втратив роботу або залишив ринок праці під час пандемії, ще не повернулися на нього.

Нестача робочої сили в розвинених країнах посилює проблеми з ланцюжками постачання та інфляційний тиск. У той же час зростання зайнятості в країнах, що розвиваються, залишається слабким на тлі повільних темпів вакцинації та обмеженого витрачання на заходи стимулювання. Прогнозується повільне відновлення кількості робочих місць в Африці, Латинській Америці та Карибському басейні, а також у Західній Азії. У багатьох країнах темпи створення нових робочих місць недостатні, щоб компенсувати попередню втрату. На тлі слабого відновлення кількості робочих місць прогнозується, що частка населення, що живе в умовах крайньої бідності, залишиться значно вищою за допандемічний рівень, а в найбільш уразливих країнах прогнозується подальше зростання бідності. Згідно з прогнозами, в Африці абсолютна кількість людей, які живуть у бідності, зростатиме аж до 2023 року.

Вищий рівень нерівності окремих країнах і з-поміж них стає довгостроковим наслідком пандемії. У найближчі роки повне відновлення ВВП на душу населення до допандемічних показників залишиться недосяжним для багатьох країн, що розвиваються. Прогнозується, що в Африці, Латинській Америці та Карибському басейні розрив становитиме 5,5 та 4,2 процентних пункти, відповідно, порівняно з прогнозами, складеними до пандемії. Стійке відставання в обсяг виробництва погіршить бідність і нерівність, а також ускладнить досягнення цілей сталого розвитку. Навпаки, у розвинених країнах очікується, що ВВП на душу населення до 2023 року відновиться майже повністю проти допандемічними прогнозами.

Крім того, нерівномірне відновлення зайнятості та доходів серед різних груп населення посилює нерівність доходів у національному масштабі. Жінки, особливо в країнах, що розвиваються, зіткнулися з більш різким скороченням зайнятості в результаті пандемії. Підтримка неоплачуваної домашньої праці,

включаючи догляд за дітьми, як і раніше мати вирішальне значення повернення жінок ринку праці.

Обмеженість бюджетних ресурсів та фінансові труднощі в багатьох країнах, що розвиваються, продовжують обмежувати можливості урядів щодо здійснення витрат на заходи підтримки у зв'язку з пандемією, включаючи розширення програм вакцинації та соціального захисту, а також сприяння збереженню робочих місць. Адаптивна податково-бюджетна політика, що дозволяє уникнути передчасної бюджетної консолідації, залишиться пріоритетом для забезпечення надійного, інклюзивного та сталого відновлення.

У зв'язку з зростанням інфляційного тиску центральні банки по всьому світу почали згортати екстраординарні заходи грошово-кредитної політики, введені у відповідь на кризові процеси. Хоча це необхідно, швидке припинення монетарного стимулювання може підірвати тендітне відновлення. Зокрема, програми купівлі активів (ПКА) показали себе ефективними у вирішенні фінансових проблем та підтримці відновлення на ранніх стадіях кризи. Однак ПКА також збільшили глобальну фінансову вразливість та майнову нерівність.

Фіскальні та боргові проблеми особливо небажані в багатьох країнах, що розвиваються, з низьким рівнем доходів. Занадто високий рівень зовнішнього боргу, додаткові запозичення під час пандемії та збільшення витрат на обслуговування боргу поставили багато з них на межу боргової кризи. Згорання ПКА та різке підвищення процентних ставок у розвинених країнах може викликати серйозний відтік капіталу і ще більше посилити проблему зовнішнього боргу в багатьох країнах, що розвиваються. У доповіді наголошується, що такі країни терміново потребують подальшої скоординованої міжнародної підтримки для зниження боргового навантаження.

Органам грошово-кредитного регулювання в розвинених країнах необхідно буде прискорити та впорядкувати згорання програм купівлі активів та скорочення їх балансів, щоб підтримати фінансову стабільність, низьку вартість обслуговування державного боргу, забезпечити стійкість боргу та уникнути передчасної бюджетної консолідації.

З початком війни в Україні додалися нові виклики для світової економіки та торгівлі, які вже просто протрубили початок кінця глобального ринку та глобальної торгівлі. За фактом, світова торгівля стала регіональною, тобто торгівлею всередині та між регіонами. Логістичні потоки сировини та готової продукції змінюються, ставки фрахту та вартість перевезень зростають разом із цінами на паливо у всьому світі. Отже, результатами війни та санкцій для світової економіки стали: зростання цін на сировину, збільшення вартості логістики, зростання потреб в інвестиціях у логістичну інфраструктуру ЄС, зниження виробництва, зростання дефіциту, зростання інфляції [11, с. 2].

Таким чином, світова економіка має низку проблем в умовах нестабільності. Зростання інфляції вище рівнів, що спостерігалися протягом кількох десятиліть, посилення фінансових умов у більшості регіонів, вторгнення росії в Україну і пандемія COVID-19, що ще триває, мають значний негативний вплив на перспективи розвитку. Нормалізація заходів грошово-кредитної та податково-бюджетної політики, які забезпечили безпрецедентну підтримку під час пандемії, охолоджує попит у міру того, як директивні органи прагнуть знизити інфляцію до цільового рівня. Однак частка країн, що зростає, відчуває уповільнення зростання економіки або навіть її скорочення. Стан світової економіки в майбутньому критично залежить від успішного калібрування грошово-кредитної політики, ходу війни в Україні та можливості подальших пов'язаних із пандемією порушень з боку пропозиції, наприклад, у Китаї.

2.2 Фактори нестабільності та тенденції світової економіки

Вторгнення Росії в Україну, як і раніше, має потужний дестабілізуючий вплив на світову економіку. Стійкий і інфляційний тиск, що розширюється, викликав швидке і синхронне посилення грошовокредитних умов, а також потужне зміцнення долара США по відношенню до більшості інших валют.

Вплив посилення глобальних грошово-кредитних і фінансових умов пошириться на всю економіку, стримуючи попит і допомагаючи поступово приборкати інфляцію. Однак поки що ціновий тиск виявляється досить стійким і є значним приводом для занепокоєння директивних органів. У Китаї часте запровадження режиму самоізоляції в рамках політики нульової толерантності до COVID-19 мало негативний вплив на економіку, особливо у другому кварталі 2022 року. Крім того, швидко слабшає сектор нерухомості, на який припадає приблизно одна п'ята економічна діяльність у Китаї. Враховуючи розмір економіки Китаю та її важливість для глобальних ланцюжків поставок, це згубно вплине на світову торгівлю та економічну активність.

Зовнішні умови вже є вкрай важкими для багатьох країн з ринком і країн, що розвиваються. Різке зміцнення долара США значно посилює внутрішній тиск на ціни та кризу вартості життя цих країн. Потоки капіталу не відновилися, і багато країн з низьким рівнем доходів і країни, що розвиваються, знаходяться в критичній борговій ситуації. Потрясіння 2022 року знову розкриють економічні рани, які лише частково затягнулися після пандемії.

Ризики погіршення перспектив розвитку залишаються підвищеними, а компроміси у сфері заходів для подолання кризи вартості життя стали вкрай складними. Ризик неправильного вибору заходів грошово-кредитної, податково-бюджетної чи фінансової політики різко зріс у період, коли світова економіка, як і раніше, перебуває в безпрецедентно вразливому стані, а на фінансових ринках спостерігаються ознаки стресу. Ризики для перспектив розвитку, як і раніше, зміщені у бік погіршення ситуації. Загалом ризики є підвищеними, оскільки світ важко справляється з наслідками вторгнення Росії в Україну, уповільненням економічної активності в міру нарощування центральними банками зусиль з подолання інфляції та затяжною пандемією.

Посилення тиску на ціни залишається безпосередньою загрозою для добробуту в даний час і в майбутньому, скорочуючи реальні доходи і підриваючи макроекономічну стабільність. Увага центральних банків усього світу зараз гранично зосереджена на відновленні стабільності цін і темпи посилення політики

різко зросли. Є ризики як недостатнього, так і надмірного посилення. Недостатнє посилення ще більше вкоренить інфляційні процеси, підірве довіру до центральних банків та послабить фіксацію інфляційних очікувань. Як неодноразово показувала історія, це лише підвищить кінцеву вартість приборкання інфляції. Надмірна жорсткість загрожує вкинути світову економіку в невинувато тверду рецесію. Як нещодавно помітили експерти, ймовірність надмірного посилення підвищується, коли центральні банки діють неузгоджено. Фінансовим ринкам також може бути важко адаптуватися до надміру швидких темпів посилення курсу. При цьому витрати від цих помилок у політиці несиметричні. Якщо в черговий раз буде допущено прорахунок в оцінці того, наскільки наполегливою виявиться інфляція, це може стати значно згубнішим для макроекономічної стабільності в майбутньому, оскільки сильно підірве насилу зароблену довіру до центральних банків. У міру того, як почне сповільнюватись економіка та з'являтимуться фактори фінансової вразливості, заклики до розвороту у бік пом'якшення грошово-кредитних умов неминуче стануть голосніше. При необхідності фінансова політика має забезпечувати збереження стабільності ринків, але центральним банкам у всьому світі необхідно зберігати контроль за ситуацією, твердо підтримуючи спрямованість грошово-кредитної політики на приборкання інфляції. Ці проблеми не мають на увазі неминучість значного спаду. У багатьох країнах, включаючи США, Сполучене Королівство та зону євро, зберігається дефіцит трудових ресурсів за безпрецедентно низького рівня безробіття та великої кількості вакансій [13, с. 50].

Отже, у поточних умовах, незважаючи на швидке підвищення цін і заробітних плат, все ж таки можна уникнути спіралі їхнього взаємопов'язаного зростання, якщо не відбудеться послаблення фіксації інфляційних очікувань.

Розробка належної податково-бюджетної політики з урахуванням одночасних криз у галузях енергетики та продовольства стала гострою проблемою для багатьох країн.

Слід визначити кілька важливих принципів. По-перше, у країнах, де пандемія зараз стабільно йде на спад, час відновлювати бюджетні резерви. Як

наочно показала пандемія, бюджетні можливості грають важливу роль у врегулюванні криз. Країни, що мали великий бюджетний простір, виявилися більш здатними забезпечити захист домашніх господарств і компаній. По-друге, податково-бюджетна політика не повинна суперечити зусиллям органів грошово-кредитного регулювання щодо послаблення інфляції. В іншому випадку це обернеться лише затяжною боротьбою з інфляцією, ризиком ослаблення фіксації інфляційних очікувань, підвищенням вартості фінансування та подальшої фінансової дестабілізації, що, як показують останні події, ускладнить завдання як податково-бюджетних органів, так і органів грошово-кредитного та фінансового регулювання. По-третє, енергетична криза, особливо в Європі, не є тимчасовим шоком. Зміна геополітичної структури постачання енергоносіїв після початку росією війни проти України є широким та незворотним. На Європу чекає важка зима 2023 року, ймовірно, вона буде ще важчою, ніж у 2022 р. Бюджетним органам регіону необхідно відповідним чином планувати свої кроки та будувати взаємодію. По-четверте, цінові сигнали відіграють суттєву участь у сприянні обмеження попиту та стимулювання пропозиції. Регулювання цін, широкі субсидії або заборони на експорт пов'язані з великими бюджетними витратами і ведуть до надмірного попиту, недостатньої пропозиції, нераціонального розподілу, нормування та високих націнок на чорному ринку. Історія показує, що вони рідко приносять користь. Натомість метою податково-бюджетної політики має бути захист найбільш уразливих груп за допомогою цільових та тимчасових трансфертів. Якщо не можна уникнути загальної бюджетної підтримки, особливо в країнах, що найбільше постраждали від енергетичної кризи, важливо включити ці заходи до середньострокових параметрів бюджету, що заслуговують на довіру. По-п'яте, податково-бюджетна політика може допомогти країнам адаптуватися до більш мінливих умов та відновитися після несприятливих подій за допомогою інвестицій у розширення виробничого потенціалу: людський капітал, перехід на цифрові технології, «зелена енергетика» та диверсифікація ланцюжків постачання можуть підвищити стійкість економіки перед наступною кризою. На жаль, ці прості принципи не завжди визначають поточну політику, і в багатьох країнах є

істотний ризик надмірних пакетів бюджетних заходів, що відрізняються недостатньою адресністю і широким охопленням стимулювання [11, с. 3].

У багатьох країнах з ринком, що формується, зміцнення долара викликає серйозні труднощі, призводячи до посилення фінансових умов і збільшення вартості імпортованих товарів. Наразі курс долара знаходиться на найвищому рівні з початку 2000-х років. Поки це зміцнення, здається, обумовлено фундаментальними факторами, такими як посилення грошово-кредитної політики у США та енергетична криза.

Належним заходом у більшості країн є коригування грошово-кредитної політики з метою підтримки стабільності цін при допущенні адаптації обмінного курсу, із збереженням цінних валютних резервів у разі по-справжньому серйозного погіршення фінансових умов. Оскільки світова економіка входить у «бурхливі води», може виникнути неспокійна ситуація на фінансових ринках, яка змусить інвесторів шукати захисту у вкладенні коштів у надійні активи, наприклад цінні папери Казначейства США, і призведе до ще більшого підвищення курсу долара. Зараз директивним органам країн з ринком, що формується, настав час вжити запобіжних заходів. Країнам з надійною економічною політикою, що відповідають встановленим вимогам, слід негайно розглянути можливість підвищення страхового запасу ліквідності шляхом звернення за доступом до превентивних інструментів Фонду. Надалі країнам також слід намагатися звести до мінімуму наслідки майбутніх фінансових потрясінь через поєднання превентивних макропруденційних заходів та заходів у сфері руху капіталу, у разі їхньої доцільності, відповідно до нашого Цілісного підходу до політики. Занадто багато країн з низьким доходом наближаються до критичної боргової ситуації або перебувають у такій кризі. Щоб уникнути хвилі криз суверенної заборгованості, необхідно терміново рухатися до впорядкованої реструктуризації боргу для найбільш постраждалих країн.

Нарешті, енергетична та продовольча криза у поєднанні з екстремальною літньою спекою наочно нагадує нам, до чого може призвести нерегульований «кліматичний перехід». Необхідно зробити велику роботу з реалізації заходів

кліматичної політики, які допоможуть запобігти катастрофічній зміні клімату. У найближчій перспективі ці заходи можуть мати деякий помірний негативний вплив на економічну активність та інфляцію, але він блисне порівняно з катастрофічними наслідками бездіяльності. Важливо наголосити, що чим довше відкладається перехід до «зеленої» економіки, тим більше зростають ці витрати. Висновок очевидний: своєчасний і перевірка, що вселяє довіру, не тільки критично важливий для майбутнього планети, але й сприяє макроекономічній стабільності. Прогрес щодо кліматичної політики, а також врегулювання боргу та інших вузьких питань багатостороннього характеру є доказом того, що цілеспрямований багатосторонній підхід справді може забезпечити загальний прогрес та успіхи у подоланні проблем гео економічної фрагментації.

2.3 Формування перспектив розвитку світової економіки в умовах глобальних змін

У світовій економіці продовжують відбуватися коливання, що впливають на економічні показники, які, до того ж, стали носити ще більш різнобічний характер: повільне зростання економік у країнах, у яких раніше спостерігалися великі відмінності до кризи, і активність, що зберігається в багатьох інших країнах світу. Непропорційний розвиток проявляє недостатній перехід у розвинених країнах попиту від державного до приватного, а в країнах, що розвиваються, перехід від зовнішнього попиту до внутрішнього. Відсутність розвитку у цих напрямках проявляють наявність ризиків як світової економіки, так світової фінансової стабільності. Слід зазначити, що зниження загального рівня глобальної економічної активності, а також зростання її нерівномірності в деяких країнах, зростання фінансової нестабільності призводять до появи нових ризиків, що тільки погіршують світову ситуацію. Події, що відбуваються, стали ознакою

обмеженості прогресу розвинених країн у зниженні рівнів дисбалансів, які мали забезпечити перехід державного попиту на приватний [30].

Світова економічна ситуація станом на сьогоднішній день є однією з найскладніших за багато років. Для подолання важких часів у світовій економіці необхідно на засадах системного підходу вживання набору економічних заходів з метою виведення світової економіки з періоду інфляції в епоху сталого та інклюзивного зростання. Такі заходи можуть вплинути на ситуацію адже вони взаємодіють між собою у короткостроковій, середньостроковій та довгостроковій перспективі (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Заходи світової економічної політики для створення умов розвитку світової економіки в умовах глобальних змін

Заходи за часовим виміром	Зміст заходів
1) Заходи економічної політики з негайним впливом	Боротьба інфляцією. Терміни витрат та вигод від дезінфляції. Міжнародні потоки капіталу. Координація грошово-кредитної та податково-бюджетної політики. Захист уразливих верств населення під час коригування. Запобігання ризикам пандемії.
2) Заходи, які дадуть ефект у середньостроковій перспективі	Удосконалення засад врегулювання заборгованості. Підготовка до посилення міжнародних фінансових умов. Структурні реформи.
3) Заходи економічної політики, які приносять довгострокові вигоди.	Політика щодо клімату. Зміцнення багатосторонньої співпраці та недопущення фрагментації.

Джерело: складено автором на основі [30]

Наведено стислий зміст заходів.

1) Заходи економічної політики з негайним впливом несуть у собі такі заходи.

1.1) Боротьба з інфляцією: пріоритетом мають бути боротьба з інфляцією, нормалізація балансів центральних банків і досить швидке і довгострокове підвищення реальних облікових ставок вище за їх нейтральний рівень, щоб

тримати інфляцію та інфляційні очікування під контролем. Податково-бюджетна політика також має сприяти грошово-кредитній політиці у пом'якшенні попиту в країнах із надлишковим сукупним попитом та перегріванням ринків праці. За відсутності стабільності цін будь-які вигоди від економічного зростання в майбутньому ризикують нівелюватися відновленням кризи вартості життя. Центральним банкам необхідно вживати рішучих заходів, при цьому чітко інформуючи про свої цілі та кроки щодо їх досягнення. Проте приборкання інфляції пов'язане з витратами: у міру посилення грошово-кредитної політики безробіття зростатиме, а заробітна плата – знижуватися. Належна траєкторія антиінфляційної політики залежатиме від конкретних країн і вирішальною мірою визначатиметься наступними параметрами.

1.2) Недоліки від посилення грошово-кредитної політики, зазвичай, передують вигодам. Заходи, спрямовані на запобігання дефіциту пропозиції, послаблюватимуть інфляційний тиск у міру відновлення попиту; вони включають модернізацію транспортної інфраструктури, готовність до пандемії та створення більш надійних та стійких ланцюжків поставок. У свою чергу, тривалі шоки у сфері пропозиції також можуть вимагати вжиття заходів у відповідь політики.

1.3) Міжнародні потоки капіталу. Посилення фінансових умов і страх перед глобальною рецесією впливають на глобальні потоки капіталу, що часто має негативні наслідки для країн з ринком, що формується, і країн, що розвиваються. Внаслідок підвищення відсоткових ставок у США та зміцнення курсу долара підвищиться вартість фінансування для країн з ринком, що формується, та країн, що розвиваються, в яких реальні ставки вже, як правило, вищі, ніж у країнах з розвинутою економікою. Це також призведе до подорожчання імпортованих товарів із розрахунками у доларах, тим самим підвищуючи інфляцію. У цих умовах заходи у відповідь політики, рекомендовані в Цілісному підході до політики МВФ як запобіжні заходи, так і під час шоку, залежать від конкретних обставин країни. Для країн з розвиненими валютними ринками та низьким рівнем боргу в іноземній валюті доцільно покладатися на директивну ставку та гнучкість обмінного курсу. З іншого боку, якщо валютні ринки розвинені слабо, зміна

глобального фінансового циклу може супроводжуватися панікою, спричиненою реакцією на зміну політики, коли інвестори з обмеженим портфелем продають активи національної валюти. У таких випадках було б доцільно проводити валютні інтервенції або послаблювати заходи щодо регулювання притоку капіталу замість того, щоб відступати від належних параметрів грошово-кредитної та податково-бюджетної політики. У країнах із великим обсягом заборгованості в іноземній валюті відтік капіталу може створити системні ризики для фінансової стабільності та ризик великих відхилень у показниках зростання. У певних обставинах для таких країн може бути доцільним використовувати попереджувальне регулювання потоків капіталу або макропруденційні заходи для скорочення їх валютних невідповідностей та зменшення ймовірності та тяжкості подальших розворотів потоків капіталу. У кризових чи близьких до кризових умов може бути розглянуто питання щодо заходів з регулювання відтоку капіталу. Валютні інтервенції та заходи щодо регулювання припливу капіталу також можуть бути доречні в країнах з ринком, що формується, в яких існує високий ризик послаблення фіксації інфляційних очікувань внаслідок різкого зниження обмінного курсу [30].

1.4) Координація грошово-кредитної та податково-бюджетної політики. Після широкого збільшення видатків державного бюджету під час пандемії очікується, що у 2023-2024 рр. відбудеться жорсткість бюджетної політики. Однак у низці країн прогнозується послаблення податково-бюджетної політики, що потенційно підвищить сукупний попит та нівелює дезінфляційний ефект грошово-кредитної політики. Це не означає, що податково-бюджетна політика неспроможна пом'якшувати наслідки початку курсу зниження інфляції для вразливих верств населення. Країнам доведеться зробити важкий вибір у структурі видатків, враховуючи необхідність збереження жорсткого курсу податково-бюджетної політики. Наприклад, криза вартості життя може змусити уряди схвалити угоди щодо підвищення оплати праці в державному секторі понад рівень інфляції. Без скорочення бюджетних видатків в інших сферах та за обмеженої пропозиції, що не забезпечені фінансуванням збільшення державних

видатків чи зниження податків лише підштовхне інфляцію до подальшого зростання та ускладнить завдання для розробників грошово-кредитної політики.

1.5) Захист уразливих верств населення під час коригування. В умовах зростання вартості життя директивним органам необхідно буде захистити найбільш вразливих членів суспільства від наслідків зростання цін. Менш забезпечені домашні господарства часто витрачають відносно більше решти продуктів харчування, опалення та палива – категорії, в яких спостерігалось особливо різке зростання цін. Крім того, домашні господарства не можуть легко скоригувати споживання, щоб звести до мінімуму витрати на ці продукти: всім потрібне харчування та опалення, а транспорт (тарифи на якому часто значною мірою визначаються витратами на паливо) часто необхідний, щоб дістатися роботи. У країнах з добре розвиненими системами соціального захисту адресні грошові трансферти групам, які найбільше постраждали від підвищення цін на енергоносії та продовольство (наприклад, дітям та людям похилого віку), а також існуючі автоматичні стабілізатори (наприклад, страхування на випадок безробіття) є найкращими способами обмеження впливу на тих, хто найменшою мірою пристосований. Однак будь-яке збільшення нових витрат має компенсуватись заходами щодо обмеження інфляційного впливу. У країнах, які не мають розвинених систем соціального захисту, директивним органам слід прагнути до розширення вже діючих програм. Загалом слід уникати широких цінових обмежень чи продовольчих та енергетичних субсидій, оскільки вони збільшують попит, одночасно зменшуючи чи усуваючи стимулювання пропозиції. Це може призвести до нормування та неконтрольованої тіньової економіки. Більше того, такі програми часто є дорогими та регресивними, при цьому державні кошти спрямовуються тим, хто споживає найбільше, а не тим, хто найбільше їх потребує (див. жовтневий випуск доповіді «Бюджетний вісник» 2022 року).

1.6) Запобігання ризикам пандемії. COVID-19, як і раніше, надає довготривалий вплив на світову економіку. Незважаючи на те, що багато нових штамів менш смертоносні, ніж перші, вони продовжують значний вплив на

економіку. Хоча суворі заходи самоізоляції вводяться дедалі рідше, хвороба як і раніше викликає дестабілізацію економіки, оскільки підприємства можуть відчувати труднощі з адаптацією до непрогнозованої відсутності персоналу у разі хвороби співробітників чи членів їхніх родин. Оскільки вірус не зникає і продовжує мутувати, забезпечення рівного доступу до повного набору вакцин, тестів та методів лікування в усьому світі є найкращою стратегією не тільки для порятунку життів, а й для зменшення ключового джерела невизначеності, яке стримує відновлення світової економіки. Щодо вакцинації основну увагу слід приділяти повній вакцинації найбільш уразливих з клінічної точки зору груп населення. Також будуть потрібні постійні інвестиції в наукові дослідження, системи контролю за захворюваністю та системи охорони здоров'я для підтримки в актуальному стані широкого набору інструментів у міру розвитку вірусу [33].

2) Заходи, які дадуть ефект у середньостроковій перспективі.

2.1) Удосконалення засад врегулювання заборгованості. Бюджетний сектор деяких країн зазнає значного тиску, що супроводжується зростанням відсоткових ставок, майбутнім глобальним уповільненням економічного зростання та масштабною заборгованістю, накопиченою під час пандемії. Хоча на країни, найбільш схильні до ризику, припадає лише невелика частка світового обсягу виробництва та фінансових активів, вторинні ефекти, насамперед ланцюгова реакція, за якої криза в одній країні спонукає інвесторів виводити кошти з аналогічних активів в інших країнах, можуть бути значними. Найкращим рішенням завжди є впорядковане коригування в рамках належно обґрунтованої середньострокової бюджетної стратегії, яка визначається пріоритетними завданнями внутрішньої політики, але існує ймовірність того, що кількість країн у критичній борговій ситуації зросте. У таких випадках найважливіше значення для припинення поширення криз мають глобальні заходи на основі співробітництва, які переважно забезпечити шляхом завчасного створення відповідних механізмів чи установ. МВФ, як одна з таких установ, готовий надати підтримку країнам, які зазнають тимчасових труднощів із платіжним балансом, відповідно до політики МВФ.

2.2) Підготовка до посилення міжнародних фінансових умов. Посилення грошово-кредитної політики також може поставити фінансові установи у скрутне становище. До посилення фінансових умов найкраще готуватися вже зараз. У міру уповільнення економіки дефолти відбуваються частіше, а прибутки від нових кредитів зменшуються. Хоча підвищення ставок може збільшити відсотковий дохід, воно, швидше за все, негативно вплине на багато установ. Таким чином, необхідно виявляти все більшу пильність у макропруденційній політиці з метою захисту від банкрутств організацій системного значення, використовуючи певні інструменти для усунення вогнищ підвищеної вразливості.

2.3) Структурні реформи. Заходи економічної політики, які розширюють пропозицію, можуть підвищити економічну активність і при цьому послабити інфляцію, хоч і з деяким відставанням. У країнах з розвиненою економікою такі заходи включають заходи, які розширюють чисельність зайнятого населення, наприклад субсидії з догляду за дітьми, податкові пільги із заробленого доходу, реформування імміграційних систем та покращення доступу до вакцинації та лікування COVID-19. У країнах з ринком, що формується, і країнах, що розвиваються, також може допомогти підвищення якості освіти, поліпшення ділового клімату та цифрової інфраструктури.

3) Заходи економічної політики щодо довгострокових вигод [30].

3.1) Політика щодо клімату. Зміна клімату продовжується швидкими темпами. Екстремальні температури є лише одним із проявів проблем, до яких приводять такі зміни. За відсутності оперативних заходів щодо виправлення ситуації зміна клімату в результаті матиме катастрофічні наслідки для здоров'я та економічних показників у всьому світі. Поточні глобальні цільові показники не відповідають глобальним цілям щодо температур. Досягнення цих цілей вимагатиме скорочення викидів принаймні на 25 відсотків до кінця десятиліття. Енергетична криза, що триває, також загострює значущість переваг щодо енергетичної безпеки, які країни можуть отримати від переходу на чисті та надійні джерела енергії, щоб замість залежності від викопного палива неухильно переходити до використання відновлюваних та низьковуглецевих джерел енергії.

Щоб прискорити цей перехід, органам державного управління слід встановити мінімальний тариф на вуглець і просувати чисті альтернативи, включаючи субсидії на відновлювані джерела енергії та інвестиції у супутню інфраструктуру, таку як інтелектуальні мережі. У світі і без того високих цін перехід на нові джерела енергії може бути непростим з політичної точки зору і бути ризикованим. Проте заходи, спрямовані на компенсацію витрат, пов'язаних із цим переходом, такі як штрафи-знижки та адресні компенсації тим, хто залишається у програші, можуть допомогти полегшити цей перехід. І хоча перехід до «зеленої» економіки може бути пов'язаний із ризиками, вони мінімальні порівняно з ризиком бездіяльності. Дійсно, у новому аналізі МВФ, передбачається, що перехід на чисту електроенергію не обов'язково має викликати підвищення інфляції і може бути досягнутий з меншим впливом на ВВП, ніж його річні коливання у звичайний час. Відстрочка переходу призведе лише до зростання цих витрат. Сприятливою подією стало ухвалення Закону про скорочення інфляції в США, який включає виділення 369 млрд доларів на енергетичну безпеку та заходи політики у сфері зміни клімату. Закон ставить завдання скорочення викидів вуглецю в США до 2030 року приблизно на 40 відсотків, в основному за допомогою податкових пільг та стимулів для збільшення інвестицій у чисту енергію. Проте ще залишаються можливості для покращення через відсутність широкої системи встановлення тарифів за викиди вуглецю та секторальних штрафів-знижок, а також збереження всіх існуючих субсидій на викопне паливо та вуглецеве сільське господарство. Аналогічним чином, значний пакет заходів у галузі енергетики, про який оголосив уряд Сполученого Королівства, спрямований на надання допомоги всім сім'ям та підприємствам, які зазнають труднощів через високі ціни на енергоносії, міг би передбачити більш адресну підтримку вразливих верств населення, що знизило б вартість цього пакета і більшою мірою зберегло б стимули до економії енергії.

3.2) Зміцнення багатосторонньої співпраці та недопущення фрагментації. Нещодавній сплеск глобальної інфляції викликав відповідну хвилю короткострокових протекціоністських заходів, особливо щодо продовольства. І

хоча протекціоністська політика може бути привабливою у короткостроковій перспективі, зрештою від неї ніхто не виграє. Коли країни забороняють експорт, вони позбавляють себе доходів для купівлі за кордоном інших товарів, які їм можуть бути необхідні. Більше того, заборони на експорт в одній країні часто провокують заборони у відповідь в інших країнах, що погіршує становище всіх сторін. Аналогічний принцип застосовний до медичних виробів, куди у різний час протягом пандемії накладалися торгові обмеження. Органам державного управління слід послабити торгові обмеження, що діяли до пандемії, та виконати свої зобов'язання щодо реформи Світової організації торгівлі. Це включає відновлення повністю функціонуючої системи врегулювання спорів і вдосконалення правил у таких галузях, як сільськогосподарські та промислові субсидії. Крім того, багатостороння співпраця має важливе значення для розвитку технологій з метою сприяння пом'якшенню зміни клімату та стимулювання зеленого фінансування. Крім того, необхідна підтримка країн з низьким рівнем доходу шляхом надання пільгового фінансування для стимулювання реформ, що сприяють економічному зростанню, та надання їм допомоги у досягненні їх цілей щодо клімату.

Безумовно, всім державам необхідно прийняття реформ, а також заходів, спрямованих на підвищення продуктивності та забезпечення технологічних інновацій, поширення технологій. Для підвищення рівня стійкості економічного розвитку, доцільно формувати фінансові резерви, стримувати ризики, що постійно з'являються, для фінансової стабільності. Очевидно, що державам з ринками, що формуються, потрібно намагатися утримувати під контролем можливі негативні наслідки ризиків, що виникають. У майбутньому, спільно з очікуваним помірним рівнем світових цін на вуглеводні, а також зниженням рівня світового економічного зростання, інфляція у багатьох країнах, що розвиваються, повинна сповільнитися, але в розвинених країнах, навпаки, прискориться.

Ключове значення для підтримки збалансованого зростання у всіх державах відіграє посилення політики, спрямованої на зниження тиску від інфляції та зміцнення державних бюджетів.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволяє зробити основні висновки.

1. Дослідження сутності та значення світової економіки показало, що процес становлення та подальшого розвитку світової економіки тісно пов'язаний з еволюцією розвитку міжнародних економічних відносин. Міжнародна торгівля товарами та послугами стала першою формою інтернаціоналізації національної економіки. Аналіз різних точок зору щодо суті поняття «світова економіка» дозволив сформулювати наступне визначення: світова економіка є глобальною багатокомпонентною системою, яка еволюційна сформована та складається із різних суб'єктів – учасників світової економіки, що взаємодіють з приводу розподілу ресурсів, обміну товарами та послугами на міжнародному рівні з метою отримання доходу та задоволення попиту. Як єдина система світова економіка має низку загальних властивостей: цілісність, динамічність, саморегуляція та еволюція, ієрархічність, суперечливість.

2. Визначено чинники та фактори розвитку світової економіки. Факторами розвитку та основу світової економіки є міжнародне, не обмежене рамками окремих держав, виробництво матеріальних та духовних благ, їх розподіл, обмін та споживання. На розвиток світогосподарських зв'язків вплинуло багато факторів і у тому числі становлення постіндустріального суспільства – суспільства, в економіці якого внаслідок науково-технічної революції та суттєвого збільшення доходів населення змістився пріоритет від переважного виробництва товарів до виробництва послуг, а провідним виробничим ресурсом стали інформація та знання. Тобто головною рушійною силою економіки стають наукові розробки. Визначено вплив таких факторів як інтернаціоналізація, лібералізація та глобалізацій на розвиток світової економіки.

3. Встановлено етапи розвитку світової економіки. Визначено, що формування світового ринку та системи міжнародних економічних відносин означало і формування світової економіки як цілісної системи. Сучасна світова

економіка сформувалася як система із неоднорідною структурою. До її складу входять розвинені країни (близько 30 країн) та країни, що розвиваються (понад 140 країн). Розвинені країни мають високі показники виробництва ВВП душу населення, продуктивність праці. На світовому ринку виступають як експортери капіталу та високих технологій. Країни, що розвиваються, як правило, поступаються з виробництва ВВП душу населення, рівню життя, продуктивність праці. На світовому ринку виступають як експортери палива, сировини, робочої сили щодо дешевих споживчих товарів. Багато країн, що розвиваються, останнім часом показують високі темпи економічного зростання.

4. Доповнено класифікацію країн світу за рівнем соціально-економічного розвитку, виділивши групи, підгрупи, особливі категорії країн в межах виділених підгруп та встановлено основні переважаючі економічні моделі. За наведеною класифікацією країн встановлено, які з цих країн сприяють розвитку світовій економіці, а які потребують ще додаткових інвестицій для забезпечення їх розвитку. Тобто, країнами, які мають вплив на розвиток світової економіки та які здебільшого впливають на прогрес у світовій економіці, є країни, що відносяться до групи «Розвинені країни». Інші країни уповільнюють розвиток світової економіки.

5. Проаналізовано фактичні та прогнозні показники сучасного стану світової економіки. за статичними даними світовому банку встановлено, що економіка більшості країн швидко поновилася після початку пандемії COVID-19. Темп приросту ВВП розвинених країн у 2021 р. склав 5,9%, розвинених країн – 5,3; та країн з ринком, що розвивається, і країн, що розвиваються, – 6%. У 2022 р. світова економіка, яка вже ослаблена пандемією, переживає низку потрясінь: вища, ніж очікувалося, інфляція в усьому світі (особливо у США та основних країнах Європи), що веде до посилення фінансових умов; більш різке, ніж прогнозувалося, уповільнення у Китаї через спалахи COVID-19 та заходи самоізоляції, а також додаткові негативні наслідки війни в Україні. У 2022-2023 рр. відновлення світової економіки стикається зі значними перешкодами на тлі нових хвиль COVID-19, безперервних проблем на ринку праці, довгострокових

проблем у ланцюжках поставок та зростаючого інфляційного тиску. З початком війни в Україні додалися нові виклики для світової економіки та торгівлі, які вже просто протрубили початок кінця глобального ринку та глобальної торгівлі.

6. Встановлено, що світова економіка має низку проблем в умовах нестабільності. Зростання інфляції вище рівнів, що спостерігалися протягом кількох десятиліть, посилення фінансових умов у більшості регіонів, вторгнення росії в Україну і пандемія COVID-19, що ще триває, мають значний негативний вплив на перспективи розвитку. Нормалізація заходів грошово-кредитної та податково-бюджетної політики, які забезпечили безпрецедентну підтримку під час пандемії, охолоджує попит у міру того, як директивні органи прагнуть знизити інфляцію до цільового рівня. Однак частка країн, що зростає, відчуває уповільнення зростання економіки або навіть її скорочення. Стан світової економіки в майбутньому критично залежить від успішного калібрування грошово-кредитної політики, ходу війни в Україні та можливості подальших пов'язаних із пандемією порушень.

7. Встановлено, що для подолання важких часів у світовій економіці необхідно на засадах системного підходу вживання набору економічних заходів з метою виведення світової економіки з періоду інфляції в епоху сталого та інклюзивного зростання. Такі заходи можуть вплинути на ситуацію адже вони взаємодіють між собою у короткостроковій, середньостроковій та довгостроковій перспективі. Заходи економічної політики з негайним впливом несуть у собі такі заходи: боротьба з інфляцією, управління міжнародними потоками капіталу, координація грошово-кредитної та податково-бюджетної політики, захист уразливих верств населення під час коригування, запобігання ризикам пандемії. Заходи, які дадуть ефект у середньостроковій перспективі: удосконалення засад врегулювання заборгованості, підготовка до посилення міжнародних фінансових умов, структурні реформи. Заходи економічної політики щодо довгострокових вигод: світова політика щодо клімату та зміцнення багатосторонньої співпраці та недопущення фрагментації. Наведені в роботі заходи у перспективі створюють перспективи розвитку світової економіки в умовах глобальних змін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аджемоглу Д., Робінсон Дж. Чому нації занепадають. Київ: Наш формат, 2017. 440 с.
2. Артьомова Т. Європейські цінності: традиційний концепт в епоху глобальних ринкових трансформацій. *Економічна теорія*. 2017. № 4. С. 5-31.
3. Белей С.І., Бойда С.В., Колосінська М.І. Глобальна економіка: навч. посібн. Чернівці: ЧНУ ім. Ю. Федьковича, 2020. 227 с.
4. Бестужева С.В., Вовк В.А., Козуб В.О. Світове господарство і міжнародні економічні відносини : навч. посібн. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 239 с.
5. Біла С.О. Новітні тренди розвитку глобалізаційних процесів. *Економічний вісник університету*. 2017. Вип. 33/1. С. 7–15.
6. Біла С.О. Стратегічні пріоритети розвитку світового ринку праці. *Економічний вісник університету*. ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». 2019. Вип. 41. С. 107–119.
7. Білорус О. Г. Економічна глобалістика. Світ-система глобалізму: монографія. Київ: Ун-т «Україна», 2016. 533 с.
8. Білорус О. Г. Інтровертний геоекономічний розворот США та його потенціальні глобальні наслідки. *Економіка України*. 2017. № 5-6. С. 67-77.
9. Бублик Є.О. Фінансова відкритість транзитивних економік : монографія. Київ: НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». 2020. 324 с .
10. Вініченко І.І., Гончаренко О.В., Васильєв С.В., Дідур К.М. Глобальна економіка: навч. посібн. Київ: ТОВ «ДКС центр», 2019. 234 с.
11. Гавриленко Н., Широкий Г. Перспективи світової економіки в 2023–2024 роках. Центр зовнішньополітичних досліджень. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-01/svitoviy-bank_pdf.pdf
12. Гребельник О. П. Основи зовнішньоекономічної діяльності: підруч. 5-те вид., перероб. та допов. Ірпінь: Університет ДФС України, 2019. 410 с.

13. Дзигаленко І.С., Набок І.І. Стан та тенденції розвитку сучасної світової економіки. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 16. С. 48–51.
14. Економічна теорія: навч. посіб. / Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, О. С. Марченко та ін.; за заг. ред. Л. С. Шевченко. 2-ге вид. Харків: Право, 2019. 268 с.
15. Ковтонюк К.В. Цифровізація світової економіки як фактор економічного зростання. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. № 27. С. 29–33.
16. Козак Ю. Г., Савельєв Є. В. та ін. Зовнішньоекономічна діяльність: навч. посіб. 6-е вид., перероб. та доп. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 292 с.
17. Кораблін С. О. Вашингтонський консенсус: тоді та тепер. *Економіка України*. 2017. № 12. С. 17-32.
18. Лагутін В. Цивілізаційні та інституційні фактори глобальних економічних трансформацій ххі ст. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2019. № 2. С. 5–19.
19. Ливдар М.В. Вплив фінансової глобалізації на світові фінансові кризи. *Наукові перспективи*. 2022. № 9(27). С. 146–259.
20. Мельник Т., Конрад Ю. Інтеграція національних підприємств у міжнародні виробничі мережі. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2017. № 5. С. 5-19.
21. Моторнюк У.І., Терехух М.І., Стасюк Н.Р. Транснаціоналізація як фактор розвитку світової економіки. *Ефективна економіка*. 2018. № 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2018/105.pdf
22. Норт Д., Волліс Дж., Вайнгест Б. Насильство та суспільні порядки. Основні чинники, які вплинули на хід історії. Київ: Наш формат, 2017. 352 с.
23. Онищенко В. Методологічний дискурс міжнародного економічного партнерства. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2018. № 5. С. 19-31.
24. Разінькова М. Ю. Міжнародний туризм і його вплив на розвиток міжнародної економіки. *Інвестиції: практика і досвід*. 2020. № 3. С. 32–36.

25. Структурні зміни як основа інклюзивного розвитку економіки України : монографія за ред. д.е.н. І.М. Бобух. Київ: НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». 2020. 516 с.

26. Філіпенко А.С. Міжнародні економічні відносини: Історія. Політика: підручник. Київ: Либідь, 2019. 960 с.

27. Формування «розумної спеціалізації» в економіці України : колективна монографія за ред.: чл.-кор. НАНУ І.Ю. Єгорова. Київ: НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». 2020. 279 с.

28. Фролова Т. О., Отченаш К. Г. Глобалізаційні тенденції розвитку процесів злиття та поглинання у світовій економіці. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 18. С. 29–35.

29. Шабельник Т.В. Сучасні підходи до типологізації світових фінансових криз. *Бізнесінформ*. 2020. №10. С. 6–13.

30. Global Economic Prospects. A World Bank Group Flagship Report. January 2023. The World Bank Open Knowledge Repository (OKR). URL: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/38030/GEPJanuary-2023.pdf>

31. Ikenberry G. J., Parmar I., Stokes D. Introduction: Ordering the World? Liberal Internationalism in Theory and Practice. *International Affairs*. 2018. Vol. 94. № 1. P. 1–5.

32. Innovative Trends in World Trade Development: the monograph / Rummyantsev A.P., Sidenko S.V., Bila S.O. et al.; edited by Prof. Rummyantsev. Kyiv: NAU, 2018. 416 p.

33. Sogani, A. The Great Lockdown vs. The Great Depression and the 2008 Global Financial Crisis. *E-International Relations*. 2020. P. 1–7.

34. Stokes D. Trump, American Hegemony and the Future of the Liberal International Order. *International Affairs*. 2018. Vol. 94. № 1. P. 133-150.

35. World economic outlook (International Monetary Fund). URL: <http://www.imf.com/research/gfci.html>

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Таблиця А.1 – Класифікація країн світу за рівнем соціально-економічного розвитку

Група	Підгрупа	Країни світу	Особливі категорії країн в межах групи/підгрупи)	Основні переважаючі економічні моделі
Розвинуті країни	Найбільш високо розвинуті країни	США, Японія, ФРН, Франція, Італія, Великобританія	Головні капіталістичні країни (країни «великої сімки»)	Американська модель Західноєвропейська модель Японська модель
	Країни з розвинутою економікою	Західної Європи: Бельгія, Нідерланди, Швейцарія, Австрія, Швеція, Норвегія, Іспанія, Фінляндія та ін. Канада, Австралія, Ізраїль та ін.	Економічно високорозвинені країни (країни Західної Європи: Бельгія, Швейцарія, Австрія, Швеція), Ізраїль та ін. Країни «переселенського» капіталізму (Австралія, Нова Зеландія та ін.)	
Країни, що розвиваються	Країни з перехідною економікою	Постсоціалістичні країни Східної Європи, Україна, країни які раніше входили до складу СРСР, країни Центральної Азії, Монголія, В'єтнам «умовно соціалістичні країни»: Китай, Куба	Ключові країни з високим рівнем загального ВВП (реальною економікою), досить високими темпами інноваційного розвитку: Китай, Індія, Росія, Бразилія, ПАР (БРИКС), Мексика	Природно-еволюційна (саморегульована) модель із середньою чи низькою роллю держави. Еволюційно-інституційна модель зі значною роллю держави
	Класичні країни, що розвиваються	Індія, Бразилія, Мексика, Аргентина, Чилі, ПАР, Туреччина країни Близького Сходу, Східної Азії Нафтодобувні країни Перської затоки (Саудівська Аравія, Кувейт, Катар, ОАЕ, Іран, Ірак)	нові індустріальні країни – НІС»: Китай, Сінгапур, Південна Корея, Малайзія, Індонезія («Азіатські тигри»)	Модель «стратегії переслідування», «наздоганяючого розвитку». Природно-еволюційна (саморегульована) модель із середньою чи низькою роллю держави. Модель «рентного капіталізму» з великою роллю держави (стани РСАДПЗ)
	Найменш розвинуті країни	Більшість країн Африки, Центральної Америки, Афганістан, Бангладеш та інші.	Постколоніальні країни, що залежать від допомоги міжнародних організацій («країни третього світу»)	Здебільшого саморегульована модель розвитку із низькою роллю держави

Джерело: складено автором на основі [4; 5]

КОРОТКИЙ ЗВІТ ПОДІБНОСТІ

Имя пользователя: **Европейської економіки і бізнесу Гончарова Анаста...** ID проверки: **1015098829**
 Дата проверки: **15.05.2023 21:00:14 CEST** Тип проверки: **Doc vs Internet + Library**
 Дата отчета: **15.05.2023 21:03:13 CEST** ID пользователя: **100005726**

Название файла: **Сищук_П_Ю_Сучасні_тенденції_розвитку_світової_економіки**

Количество страниц: **53** Количество слов: **12670** Количество символов: **98542** Размер файла: **154.60 KB** ID файла: **1014782720**

10.5% Совпадения

Наибольшее совпадение: 2% с Интернет-источником (<http://um.co.ua/4/4-3/4-33317.html>)

7.92% Источники из Интернета | 283 Страница 55

5.34% Источники из Библиотеки | 507 Страница 58

0% Цитат

Исключение цитат выключено

Исключение списка библиографических ссылок выключено

0% Исключений

Нет исключенных источников

Модификации

Обнаружены модификации текста. Подробная информация доступна в онлайн-отчете.

Замененные символы | 4